

TRANSILVANIA

Anul LIII.

Iunie 1922.

Nr. 6.

Crinul.

*Din vremuri de demult purces,
Sa 'nfiripat regescul crin
Și-a răsărit neînțeleș
Pe-o stâncă de pe Palatin.*

*Străinii trec pe lângă el
Și, în mirarea lor adâncă,
Se 'ntreabă toți în fel de fel,
Cum de-a crescut un crin pe-o stâncă?*

*Saxoni roșcați, și Gali, și Huni,
Neguțători de peste mări,
Și barzi, și critici, și tăuni,
Se rătăcesc în întrebări.*

*Iar el se leagănă în vânt
Pe piatra clasicului deal,
Cu rădăcinile 'n pământ
Și florile în ideal.*

Duiliu Zamfirescu.

† DUILIU ZAMFIRESCU.

Scriitorul mort, la începutul acestei luni, la mănăstirea Agapia, în urma unei intoxicații, precum scriu ziarele, e unul din cei mai tipici scriitori români. Deși prin naștere, educație, legături, poziție socială etc. aparține clasei de sus, clasă pe care ne-a și înfățișat-o cu multă artă în operele sale, el totuși s'a improvizat de critic al poporanismului și îndrumător fără restricții al masselor mari ale poporului. Deși avea adevărată dragoste pentru Ardeal și Români de peste vechile hotare în general, (a scris doar cele mai admirabile pagini despre Ardeal în romanul său „Indreptări” și ne-a creat în Porția sau Mia, fiica unui preot român din Ardeal, tipul classic al femeii române: soție credincioasă, mamă bună, gospodină harnică etc.), el totuși a purtat cea mai violentă și nedreaptă luptă în contra Ardelenilor la Academia Română. El combătea nu numai limba, discutabilă poate în formele ei dialectale, a scriitorilor noștri Ardeleni, dar reducea esențial însăși valoarea literară a unor scriitori ca Coșbuc, Goga, Agârbiceanu, etc. Pentru D. Z., Coșbuc era un biet poet lipsit de orizont, fără avânt și ideal, preocupat numai de „Noi vrem pământ”; dl O. Goga un „arendăș de talent, pe care nu-l dijmuește boierul la vreme”; iar dl I. Agârbiceanu, cel mai reprezentativ prozator al Ardealului, „un cap de Sas”. Și atât. De aceea a spus cu atâta dreptate Titu Maiorescu în repetate rânduri, că poeții în general sunt răi critici. (Vezi lucrările academice ale lui D. Z.: „Poporanismul în literatură”, discurs de recepțiune rostit la 16/29 Maiu 1909, „Metafizica cuvintelor și estetica literară”, 1911 etc.). Ieșirile acestea violente și nedrepte împotriva Ardelenilor s'ar putea explica, întru câtva, prin propaganda deșănțată, ce se făcea în presa ardeleană de atunci, pentru cele „două culturi”: a țăranilor și a domnilor, între care ar fi o prăpastie îngrozitoare, de natură a amenința însăși existența statului român. — Cum se face însă, că nici cu cercurile mai de seamă ale vechiului regat n'a avut un contact mai amical, o legătură mai bună? (Se știe critica amară ce i-a făcut întâiului său roman „In fața vieții” C. Dobrogeanu-Gherea în „Pesimistul dela Soleni”, precum și primirea nefavorabilă ce a făcut Academia Română aceleiași cărți. Asemenea e cunoscută lipsa de entusiasm cu care au fost primite

cele mai multe volume de poezii ale sale: „Alte orizonturi“, „Imnuri păgâne“, „Poezii nouă“, „Pe marea neagră“). Există o explicație și pentru acest fenomen. Noi o aflăm în însăși societatea din care făcea parte autorul, o societate plină de contradicții, mai vițioasă în vorbe decât în fapte, elegantă, ușorică, pasionată, însuflețită de un singur gând statornic, acela de a nu se plictisi, cum e cea înfățișată în operele sale principale, societate care celor mai mulți dintre noi nu ne poate trezi decât mila ce o însuflă oamenilor sănătoși vederea bolnavilor.

Să nu fie creat nimic indiscutabil, nimic trainic și sănătos acest talentat autor în lunga sa carieră intelectuală? Ba da! Ca un alt *Mirișă*, eroul cântat de autor în poemul cu acest nume, el și-a înfipt puternic semnul numelui său în literatura noastră, atât poetică, cât și mai ales prozaică. E cunoscută seria lui de romane, pe care nu aflăm cuvinte de ajuns spre a le recomanda cetitorilor noștri ardeleni, ca să cunoască din ele mai bine viața vechiului regat. Despre această serie de romane originale românești scria cu toată dreptatea autorul lor: „În gândul meu se statornicise demult hotărârea de a înjgheba ceva trainic, care să fie icoana vieții noastre românești. Dela războiul din 1877 până la cel din 1914, adică în timpul domniei marelui Rege Carol I, am scris cinci romane și anume: *Vieța la țară*, *Tanase Scatiu*, *În războiu*, *Îndreptări* și *Anna*, care se pot citi fiecare a parte, dar cari coboară, unele din altele, ca rudele aceluiasi neam. — Firul conducător al acestor cinci lucrări apare astăzi destul de limpede: voiam să întorc dragostea Românilor către pământul lor din valea Dunării, și, cu ei, să iau Ardealul. Cine a citit *Îndreptări* și *Anna*, a înțeles că pregăteam pe tânărul Comăneșteanu pentru acest sfârșit. Trebuia să scriu al 6-lea și cel din urmă volum... Poporul român pare că vrea să scrie el însuși această pagină. (Eră în ajunul războiului pentru întregirea noastră națională, când s'au scris aceste rânduri!). Ca patriot, mie nu-mi rămâne decât să mă închin lui și să-i dăruiesc cei doi băieți ce mi i-a dat Dumnezeu. — Ca moralist, aș mai avea câte ceva de spus. Dar oamenii sfătoși sunt ostenitori, și, în literatură mai cu seamă, plictiseala este vina cea mai mare a unui autor“.

Noi regretăm, odată cu dispariția din viață a autorului lor, posibilitatea de a fi terminată această interesantă serie de romane, unică în literatura noastră și rară chiar și în cele străine.

Ioan Georgescu.

Tărani și arândași.

— Fragment din romanul „Viața la țară” —

de DUILIU ZAMFIRESCU.

Notă. Reproducem acest fragment din «Viața la țară», care este cel mai bun roman scris de regretatul autor, fiindcă el pune în adevărata lumină nu numai traiul celor două clase sociale românești (țărani și arândași), ci și atmosfera lor morală. Cefitorul ardelean, dacă vrea să cunoască viața vechiului regat, trebuie să citească neapărat acest roman publicat în «Biblioteca pentru toți» Nr. 162—165. Unii frați «regățeni» țin atât de mult la acest roman, încât nu se pot dispensa de el nici în călătoriile prin străinătate, ci-l poartă cu ei, ca să se simtă pretutindeni acasă. O dovadă mai mult despre valoarea acestui roman.

Redacția.

Când ajunseră la Balta, traseră de-a dreptul la primărie. Aici nimeni. Un bătrân care cunoștea pe Dinu, îi eși înainte și-l rugă să le vie în ajutor, că tot satul era pus la muncă silnică, la Scatiu acasă. Conu Dinu porunci vizitiului să meargă la Scatiu.

Porțile dela ogradă erau închise, când ajunseră ei la curtea boerească, și păzite de un călăraș. Conu Dinu și Matei se deteră jos din trăsură și voriră să intre, însă călărașul îi oprî. O slugă, care tocmai eșea, îi recunoscû și zise soldatului să le dea drumul înăuntru.

Pe prispa caselor lui Scatiu stau grămădiți vre-o 20 de țărani, unii puși în fiare, alții liberi, păziți de vre-o câți-va călărași. Din fundul curții unde era o fânărie ascunsă între grajdul de nuele și hambar, se auzeau gemete, pocnete, par'că cine știe ce s'ar fi petrecut acolo.

Conu Dinu se apropie de țărani; ei se sculară în picioare și-și scoaseră căciulile.

— Bună vreme, oameni buni. Da ce-i cu dumneavoastră? Deocamdată nimeni nu răspunse. Conu Dinu recunoscû pe un bătrân.

— Ce-i cu tine Stoico?

— Ia rău, Cucoane.

— Ce-ați făcut?

— Păi ce să facem... ia pustia aia de judecată.

— V'ați pus împotriva stăpânirii. Rău, fătul meu.

Cu toate că ştia de ce fel de judecată eră vorba, boerul bătrân nu putea admite această răsvrătire în, contra ordinii.

Matei, nerăbdător, plecase înainte către fânăria din care veneau gemetele. Unchiu-său se luă după el.

Aci, priveleştea eră şi mai tristă. De trei gârneţe, desfrunzite erau legaţi trei ţărani, supuşi la tortura vârtejului ca să spue: pe de-o parte unde erau judecătorii, iar pe de alta cine fusese capul revoltei. Fiecare om eră legat de braţe şi lipit cu spatele de trunchiul copacului. Un domn numai în cămaşe cu nişte mustăţi teribile, cu un chip buhăv de beţie, trecea un resteu de corn între funie şi copac, şi începea să învârtească. Pieptul şi braţul nenorocitului chinuit pocneau. El urlă de durere, pe când călăul său înjură ca un surugiu, cerându-i să mărturisească adevărul. În acelaş timp doi călăraşi întinseră la pământ pe un alt ţăran şi-l băteau pe pielea goală cu două optitori.

Eră o scenă desgustătoare. Soldaţii, care n'aveau nici o ură personală în potrivă ţăranilor — din contră — păreau nişte călai atât erau de aprinşi de băutură şi excitaţi de propria lor răutate. Când osteniţi isprăveau de a-l bate, îi mai dau una cu tocul cismeii în coaste, ca să-l ajute să se scoale.

Matei rămase înmărmurit. Un sughiţ de indignare i se urcă în gât. Se rezemă de un stâlp şi-şi duse mâna la ochi.

Unii dintre ţăranii legaţi recunoscără pe Conu Dinu şi începură a strigă:

— Săi Cucoane, că ne-au omorît tâlharii!... Fie-ţi milă de zilele noastre şi nu ne lăsă.

Ivirea celor două obaze necunoscute, păru că intimidează pe chinuitorul oamenilor; dar impresiunea aceasta nu fu de lungă durată; el văzù în cei doi străini doi arendaşi, prin urmare doi buni prieteni, şi răspunse la strigătul de desperare al ţăranului dându-i un ghiont în fălci. Acesta tânăr şi voinic, încercă să dea cu piciorul în el, dar nu-l ajunse. Atunci bătăuşul, furios, se repezi la un gârbaciu. Conu Dinu încercă să-l apuce de o mână:

— Domnule, domnule, ia ascultă...

Înainte de-a găsi vreme să-l asculte el lovi pe ţăran peste obraz de mai multe ori. Flăcăul gemea, îndesându-şi capul în piept. Conu Dinu îl apucă de braţ şi-l scutură bine:

— N'auzi ce-ți spui eu?... Nu mai chinul lumea de geaba, că judecătorii sunt vii nevătămați la Călărași, ori ești surd?..

Sub-comisarul (fiind-că sbirul acesta era sub-comisar) se uită urît la Conu Dinu:

— Da cine ești dumneata?

— Cine sunt, cine nu sunt, nu e treaba dumnitale. Atâta îți spun, să nu mai chinuești lumea, că ai să înfunzi pușcăria. Uite dumnealui de colo a scăpat pe dnii judecători.

Matei se mișcă încet de unde era și veni până lângă sub-comisar:

— În adevăr, așa este, zise el domol. Dă drumul oamenilor de unde i-ai legat.

Glasul lui, strâns de emoțiune, figura palidă, stătura înaltă, avură oare-care înrăurire asupra sub-comisarului. Dar făcându-și curaj singur, bețivul se îndârji:

— Ia slăbește-mă, domnule. Eu sunt agent auxiliar al parchetului.

Fără cea mai mică pauză, o palmă uriașe căzu pe obrazul agentului auxiliar al parchetului. Incremenit, ridicând mâna să și-o ducă la cap, subcomisarul părî, că se desmeticește din bulmăceala furioasă în care se găsea.

— Dă drumul oamenilor și hai cu mine la procuror.

Nimeni nu îndrăzni să zică ceva, nici sub-comisarul cel puternic, nici soldații înarmați, — ci cu toții se supuseră: atâta se potrivea de bine actul acesta, de autoritate cu propria răspundere din conștiința lor amorțită de vin.

Deslegară pe țărani dela trunchiuri. Brațele lor erau ca moarte. La unii degetele înțepeniseră. Cel bătut cu biciul peste obraz avea pielea crăpată și plină de sânge. Cel bătut la spete, sta grămadă pe un colț de gunoi ud, fără să se poată mișcă.

În culmea indignării, Matei urmat de unchiu-său și de sub-comisar, intră în casă la Scatiu.

Aci, în odaia lui Tănase, sta la o masă polițaiul din Călărași, cu o coală de hârtie și o sticlă de vin dinainte. El luă interogatoriul la trei nenorociți, care trecuseră prin mânilor sub-comisarului și acum gemea răzemați de ziduri. Scatiu, cu capul îmboborogit într'o basmă, făcea pe victima și tot deodată ajută pe polițai în anchetă. Când văzu pe Matei și mai cu seamă

pe Conu Dinu rămase foarte nedumerit. Se sculă stângaci de unde se află, încurcându-se în scaune și voi să poftască pe nouii veniți în odaia de alături:

— Pofțiți, vă rog, dincoace, să fumăm câte o țigară, că aici se face ancheta.

— Unde-i domnul procuror? întrebă Matei, fără să-l asculte. Dumneavoastră sunteți d-l polițai? zise el adresându-se domnului dela masă.

— Da, răspunse acesta.

— Unde-i domnul procuror?

— Dumnealui e la tactul suprefecturii cu domnul jude instructor.

— Și dumnealor v'au dat ordin să chinuiți lumea așa?

— Ba nu... Da cine chinuește lumea?

— Cum: cine chinuește lumea? Daăștia ce sunt? zise el, arătând pe oamenii din năuntru; daăsta ce e? daăsta? daăsta?

Și pe măsură ce întrebă, apucă pe oamenii ce-l urmaseră până în sală și-i vâră înăuntru.

— Aștia sunt capii revoltei.

— Capii revoltei?! Daăștia ce sunt? dar cei de afară? dar satul întreg? Judecând după torturi toată lumea e cap.

— Păi se'nțelege: toți sunt de o potrivă vinovați, până nu ne-or declara pe adevărații instigatori... Da, mă rog d-voastră cine sunteți!

Matei se uită țintă în ochii lui. Eră palid și de abia își putea stăpâni furia.

— Eu cine sunt?... Ai dreptate domnule, să mă întrebi. Sunt un nesocotit care am lăsat lumea civilizată și m'am întors în țara mea, ca să văd asemenea sălbătecii... Asta sunt. — Și spre deplina dumnilale satisfacere, află că mai sunt un martor, care am să strig până la cer împotriva sbirilor ce chinuesc lumea, și că n'o să m'astâmpăr, până nu vă voiu vedeă, pe dumneata și pe bețivul acela de colo, cu lanțurile de gât, în locul lor...

Polițaiul muiase nasul în pământ. Matei urmă a se uită la el cu scârbă.

— Asta sunt!...

— Ia du-te de-ți vezi de treabă, domnule, zise el în cele din urmă. Călăraș, pentru ce ai lăsat să intre lume străină, aici?

— Porunciți, d-le polițaiu.

— Să nu mai lași pe nimeni să intre în curte. Ai înțeles?

— Am înțeles, să trăiți...

Și pe când Matei și cu unchiu-său se urcau în trăsură, ca să caute pe Procuror la tactul suprefecturei, polițaiul se așeză placid la masă; aprindea din nou o țigară și-și mai vărsă o picătură de vin, părând a-și urma procesul-verbal mai departe. După ce Scatiu însoți până la trăsură pe Conu Dinu, se întoarse înapoi la polițai și începă să înjure pe Matei și pe toți coco-nașii, ca un surugiu. — Polițaiul îl ascultă cam pieziș, lăsându-l să-și verse focul în pace. Când isprăvi de înjurat, polițaiul îl luă de braț și trecură într-o odaie vecină.

— Ia ascultă, nene Tănase, m'ai vârlit în belea...

— Ce belea, *domle!*... Te sperii mneata de vorba unui nebun? Păi ăsta-i nebun; nu-l vezi?

— Ei... nebun, nebun; dacă m'o da la jurnale, așa-i c'am pătit'o?...

— Ce jurnale, *domle!*... Par'că eu nu cunosc *jurnaliști* câți poțestii! Ia să vezi, când mă duc la București, câți stau împrejurul meu!... Dacă-i vorba pe aia, să-l dăm noi pe el.

— Ba, mă rog să-ți cauți de treabă.

— Atunci ce-ți pasă?

— Imi pasă, că mă dă afară din slujbă, și mă dă și'n judecată.

— Răspund eu, *domle* pentru *mneata*.

Polițaiul rămase pe gânduri. După aceea ridică ochii domol spre el.

— Dacă e așa, să-mi dai în scris că dumneata ai poruncit să pue lumea la vârtaj.

— Îți dau și înscris și poțță dacă poțestii... Nu fi copil, omule, și vino-ți în fire.

Și Scatiu vol să-l ia de braț și să-l întoarcă la lucru. Polițaiul se desfăcu de el și luă un scaun.

— Ei, neică Tănase, nu merge așa. Ce mi-ai făgăduit?...

— Gata...

— Scoate.

— Păi n'am asupra mea.

- Du-te la casă...
- Cùm o să umblu la casă, cu oamenii de față?
- D'apoi pe oameni îi dăm noi afară.

Tănase da din cap:

- N'ai mneata încredere în mine!..
- Ba am, da văd că umbli cu momeli.
- Zău, nene Ghiță, îți dau; pe legea mea...
- Vorbe, Tănase băete... Eu ți-am dovedit dumnitale că-ți sunt prieten: iacă-te lumea pusă la regulă. Pe mine poate să mă dea în' judecată, poate să mă spânzure, — ce-ți pasă; la dumneata oamenii au să fie de-acuma ca mieii. Dovedește-mi acuma că-mi ești prieten...

Scatiu se scărpină în cap.

- Ei, al dracului!..

În acelaș timp scoase din buzunar o pungă de mătase cu inele, și răsturnând partea în care eră aurul, începù să numere în gând.

- N'am de ajuns.
- Cât ai?
- Ia, vre-o doisprece poli.
- Dar în partea cea-laltă?
- Acolo-i argint.

Polițaiul părù că stă la gânduri...

- Dă punga 'ncoace, și restul mi lă-i da altădată.
- Apoi cu argint cu tot?
- Ei, acuma să mai stai să numeri argintul...
- Ba nu, da știi că mărunțelele trebuie la moșie. Să-ți dau niște bumăști în locul lor.

— Bine neică, numai scoate mai multșoare. Par'că adineaora n'aveai?..

Scatiu răsturnă argintul în palmă și numără după că cu după, până la cel din urmă ban. Șe făceau în tot 68 de lei și niște gologani. Scoase din buzunarul unei jilețce cu mâneci, un plic soios, iar din plic trase binișor trei bilete de câte 20 de lei și le dete polițaiului.

- Mi-ai mâncat și aici 8 lei, neică Tănase.

— Dumneata să fii sănătos, nene Ghiță, că auru are baș.

Românul și Ungurul.

— Fragment din „Miriță“, poem eroic. —

DÈ DUILU ZAMFIRESCU.

Semeți cu inimi Invrăjbite,
Ei se privesc și se măsoară,
Ca două acunile cumplite
Ce vor să 'nvingă sau să moară:

— «Eu știu că țara voastră e,
«E cât o lingură de tină;
«Pe care nu 'nțeleg de ce,
«De ce n'aș prinde-o la ciochină;
«Și-apoi în pusta mea s'o 'ngrop
«Și s'o bătăturesc cu carul,
«Iar dac'ar rămâneă vreun hop,
«Un hop să-l sar cu armăsarul».

— «Tu știi ce e și ce-ar mai fi,
«Când n'ar fi toate cum sunt azi,
«Dar ține-ți calul, nu sări,
«Că-i locul larg, și poți să cazi.
«Fii mai cuminte, c'ai să fii
«Stăpânitor pe-atâți păgâni,
«Și stăpâniții de copii
«Aleargă după alți stăpâni».

— «Eu sunt Maghiar, iar tafal meu
«E Arpad, cel fără prihană;
— «Iar eu sunt eu, — un puin de zmeu
«Hrănit de-o acuilă romană».

— «Aici, eu am venit întâi
«Și pentru doi, Carpații-s mici;
— «Eu nu știu ce-au făcut ai tăi:
«Eu n'am venit, că sunt de-aici.

«Eu sunt de-aici, cum sunt copacii
«Și muntele și bolovanii
«Și de-am rămas una cu Dacii
«Și una apoi, cu Romanii,
«E că mi-au înțeles aleanul
«Și gândul ce muncesc voinicul,
«Că eu, aici, sunt pământeanul,
«Iar tu, Maghiar, ești veneticul!»

Și prinși acum de toată ura
Ce din părinți le umple gândul,

Iși cantă căutătura
Și sabia, să-i treacă rândul.

LUPTA.

Cum se repede de la munte
Și rupe apa, stăvilarul,
Ducând în trunchiuri sfărâmate
Podoaba codrului, stejarul;
Așa s'aruncă ungurimea
Și către poduri dă năvală
Înfășurând întreg văzduhul
În zgomot și învălmășeală.

Și prinși de cai, de cozi de vite,
De grinzi, de poduri plutitoare
Secuții trec în not puhoiul,
Iar Zuboslau trece 'n picioare.
Așa-i de nalt și hăd la față
Și-atâta strigă și se zbate,
Încât curata undă albă
Îi ocolește pe la spate.

Iar Kemeny, faimosul duce,
Ce-i prins pe pod, în așteptare,
Nerăbdător s'aruncă 'n lături,
Dă pinteni calului și sare.
Cei mai voinici din călărimie
S'avântă după el, să treacă,
Și sar în spate la mulțime,
O dau afund și o inneacă.

Un cal cu nările în sânge
Iși poartă capul sus, arabul,
Decând pe el pristavul oastei
Prevestitor că trece Stabul.
Și iată, după el, Magnații
Inconjurând pe noul Rege
Și 'nconjurați de învățații
Întru răsboaie și 'ntru lege.

S'avântă trupele pe poduri
De huruie a gol pământul,
Și trec ostași și provianturi
Și turnuri ce le pleacă vântul,

Și se orbesc unii pe alții
Cu fumul de rășini din torții
Răzând de focul către care
Li mână nebunia morții

Dar iată, zbărnaie prin aer
Un zbor subțire de săgeată
Și grindină din mii de prăștii
Oprește ceată după ceată,
Se'nfige'n coarne pe la vite
Răstoarnă oameni și-i omoară,
Iar răgetele de durere
Puterea zilei înfioară.

Din fund de emărcuri și din câtini,
Ca din pământ, de-odată sare
Mulțimea îndelung trudită,
Urlând de dor de răzbunare;
Și cu topoare și cu sulii,
Cu buzdugane și cuțite,
Desface țestele la Unguri
Și erucea pieptului la vite.

Cu' Negoia, cap de piatră
Ce și-a adus și lăutarii,
Sar din Zărnești toți năișorii
Și ies din groapă ferentarii.*)
Iar Negoia prinde boul,
Impinge'n el, care pe care,
Ii frânge gâtul sub cerbice
Și-l grămădește pe spinare.

Dela Bălaci, vine viteazul
Cu capul negru pe știndarde;
Pe Zuboslau il vede'n apă
Și'n stârcul biciului il arde
Se dă afund Secuiul băhoș,
Dar Bălceanu-l impresoară.
Și când se'ncearcă să mai iasă,
Cu scara șelii il omoară.

Dar dintr'odată se deschide,
Pe rânduri, armia română,
Și din adânc, o mogâldeacă
O suflă vântul și o mână.
S'aude vuet de departe
Și ropot și șuerătura,

De par'că zmeii de prin peșteri
S'au învrajbit acum de ură,

Mirița vine din afunduri
Infipt pe șargul năzdrăvanul;
Cu stânga ține sfâns dârlogii,
Cu dreapta ține buzduganul.
Când dă la pod, in ungurime,
Ca trăsnetul, fără de veste,
De peste tot fășnește sânge
Și zboară creerii din țeste.

El intră ca un vânt de moarte
Prin procleșii fără de lege
De-ajunge să atingă'n ciapcă*)
Zărpilele noului Rege.
Și când ridică buzduganul
Și-l prăbușește peste ele,
Se sfărâmă și trup și zale
In patru mii de bucățele.

Grozavă urlă fiara'n codru
Când pajura il fură puil,
Și marea, când o sparge vântul, —
— Dar mai grozav urlă Secuii:
S'aruncă patruzeci de-odată
Pe unul singur să-l răpună,
Dar șargul se smuncește'n lături
Și buzduganul il detună.

Atunci, mulțime rupe podul.
Mirița, sprinten, sare'n apă,
Dar paloșele taie calul
Și fruntea omului o crapă.
Iar bietul șarg, cu șale rupte
Și nări tăiate cu cuțitul
Iși caută din ochi stăpânul
Răsufă greu, și-și dă sfârșitul.

S'aruncă'n goană Lehăcescu
Cu volintirii din Tilinca,
Și din Balășița, voiacii,
Izbesc pământul cu oplanca,
Și sar să scape pe *Mirița*
Călări pe stârvuri smreduite,
Dar apa, beată de-atât sânge,
Nu-i mai cunoaște și-i înghite.

*) Infanteria.

*) coif, casca.

Principii generale de organizarea învățământului de industrie casnică.¹

Arta și industria casnică.

Organizarea învățământului industriei casnice, pentru a fi în mod științific săvârșită, pretinde înexorabil clarificarea a două noțiuni fundamentale: ce anume este industrie casnică și în ce măsură este sau poate fi industrie și în ce proporție este și poate fi artă casnică. Odată aceste noțiuni definite, vom putea lesne vedea care e atribuția Ministerului de Industrie și care e partea Ministerului Instrucțiunii în organizarea școalelor de industrie casnică.

Dacă industria casnică atrage atenția marelui public ca și a cunoscătorilor, este desigur atât pentru valoarea ei economică, cât și pentru farmecul ei artistic național.

Două elemente deopotrivă de interesante pentru progresul civilizației noastre, sunt indiscutabil legate nu numai în rezultatele industriei casnice, dar și în cauzalitatea, ca și în analiza valorii ei, indiferent că ar fi vechie sau nouă producția considerată.

Din nefericire tocmai această complexitate necesită un mai dificil criteriu de apreciere a valorii industriei casnice, care lipsește marelui public — și ceea ce e mai anevoios, e că lipsesc înșiși termenii proprii nuanțării specifice a diferitelor accepțiuni a industriei casnice.

Din punct de vedere industrial — atât economic cât și tehnic — tot ce se lucrează în interiorul unei gospodării, este industrie casnică; chiar și dacă s'ar utiliza mașini sau forță mecanică, de pildă o mașină de cusut, sau tors, un război purtat de energie electrică, și indiferent dacă se lucrează numai pentru trebuințele casei, sau și pentru vânzare.

Astfel că și croitoria, lengeria, broderia artistică, menajul, lăptăria, grădinăria, ciubotăria, căruțăria, ca și țesătoria, olăria și cojocăria, în măsura în care se lucrează în cadrul unei gospo-

¹ Acest articol este extras din studiul nostru: «Organizarea învățământului industriei casnice» premiat de Expoziția-târg din București 1921.

dării particulare, sunt industrie casnică și ca ele atâtea alte produse industriale pot fi și sunt în mod frecvent operă de industrie casnică.

Micii meseriași care lucrează la ei acasă, fără a avea atelier propriu zis, fac desigur industrie casnică și mai ales meseriași dela sate care fac în mod obișnuit agricultura și exercită și o meserie mai mult accesoriu.

Industria la domiciliu, care la noi e foarte puțin răspândită, se face în numele patronului care primește comenzile și le execută la lucrători cu bucată; este o formă casnică a industriei mari, care are un sistem asemănător în industria casnică propriu zisă, după cum voia arăta.

Din punct de vedere etnic însă, industria casnică este numai aceia care utilizează motivele ornamentale, tehnica și colorația românească, a căror valoare artistică este garantată de vechimea modelelor considerate.

În vechea noastră gospodărie aproape toată industria și casa de locuit însăși, eră o producție casnică și prin formele sale eră cu adevărat națională.

Determinată de necesitățile firești ale vieții, utilizând ca materii prime numai produsele animale, vegetale și minerale ale solului nostru, eră natural ca industria noastră să exprime în chip minunat geniul nostru național.

Progresul intelectual și economic realizat de noi în ultimii șase zeci ani, prin contactul strâns cu apusul, a lovit puternic dezvoltarea industriei casnice originale românească, înlocuind definitiv multe din produsele sale; și pervertind bunul gust al producătorilor de industrie casnică, a înstrăinat caracterului etnic artistic chiar producția acelor obiecte care nu puteau fi înlocuite.

Stilul românesc integral, care fusese deja împiedecat în realizarea sa de influență turcească, nu s'a mai putut închege.

Industria casnică pur etnică nu a dispărut însă. În județele de munte ale vechiului regat, în Bucovina și în nordul Basarabiei, în Ardeal și Banat costumul românesc se poartă efectiv de țărani în mod obișnuit, în unele părți influențat de străinii locului, în altele impunându-se acestora — de pildă Rutenilor din Bucovina și Hotin.

Mai mult au suferit scoarțele și mobilierul.

În prezent din lipsa și scumpetea produselor textile mai ales, ale marii industrii, sătenii au reînceput a-și lucra singur îmbrăcămintea; pentru că orașele cer scoarțe și cusături românești se lucrează și acestea.

Ateliere și societăți s'au constituit pentru a se lucra industrie casnică; ateliere mari speciale pentru industria casnică, evident avându-se în vedere caracterul etnic al acesteia, societăți care dau de lucru la sătence care lucrează în parte, sau cu bucata la ele acasă, întocmai ca în sistemul industriei la domiciliu.

În aceste condițiuni noțiunea de industrie casnică a devenit atât de elastică, încât trebuiesc termeni speciali adăuși pentru a specifică anume industria casnică cu motive ornamentale românești.

Nu numai aceasta este însă dificultatea inițială, industria casnică mai prezintă și particularitatea de a fi în mod evident o artă.

Mai mult încă, acesta este caracterul ei principal pentru toate ramurile sale care sunt inseparabile de motivele ornamentale și colorația românească.

Țesătoria, covoarele, costumele; mobilierul și utensilele românești, acele care au fost purtate de țăranul român în cursul timpului; casa veche românească însăși sunt obiecte de artă originală națională.

Valoarea artistică a acestei industrii casnice este dată tocmai de puritatea vechii ornamentații — ori cât ar fi ea la rândul ei influențată de ornamentația orientală și ori câte afinități aparente, dar mai adeseori spontan ar avea cu ea — întocmai cum o are și cu industria casnică scandinavă.

Că industria casnică are o valoare economică, e însuși faptul că în trecutul nostru ea a satisfăcut toate necesitățile gospodăriei și vieții patriarhale.

Valoarea ei industrială astăzi însă nu mai poate fi socotită numai în funcția intereselor proprii ale producătorilor pentru ei însuși și noi nu o putem numi industrie în accepția modernă a cuvântului, decât numai dacă ea se organizează în ateliere și societăți cu producțiunea certă și făcută anume pentru a fi comercializată — așa cum fac postăvarii din Cisnădie.

Și nu numai atât, căci dat fiind caracterul original etnic al industriei casnice care utilizează ornamentația românească, industria casnică a întregului port românesc și a mobilierului, scoarțelor și chilimurilor a utensilelor tradiționale, într'un cuvânt industria casnică cu stil românesc național — nu are și nu poate avea valoare chiar economică, decât numai dacă este în formele, materialul tehnic, motivele și colorația sa adevărat românească.

După cum am scris și în prospectul de organizarea industriei casnice la Expoziția din Septembrie 1921 din București — industria casnică se află acum în aceeași situație în care eră poezia poporană în momentul în care Vasile Alecsandri, Alecu Russo și Ioan Creangă s'au coborât până la ea, pentruca prin ea să purifice limba și literatura românească.

Reînnoirea vechilor motive ale industriei casnice, răspândirea și utilizarea lor exclusivă pentru întreaga producție industrială cu caracter etnic și chiar și pentru industria mare și înlăturarea completă așa numitului modernism al ornamentației românești — este norma necesară progresului industriei noastre de două ori naționale.

Suntem cu un cuvânt în epoca renașterii industriei casnice românești — în care cel mai mare merit e să copiem cât mai exact portul, uneltele și casa românească veche, pentrucă prin ele să înfăptuim în fine stilul artistic românesc integral.

Industria casnică și pedagogia.

Aceste chestiuni de principiu fiind lămurite, se desprinde dela sine rolul pe care-l poate avea Ministerul de Industrie și acela care-i revine Instrucțiunii pentru promovarea industriei casnice.

Industria casnică cu caracter etnic și artistic, aceea a cărei valoare este dată în primul rând de puritatea motivelor și colorației, și a cărei dezvoltare trebuie să ne ducă la înfăptuirea unui stil românesc pentru întreg interiorul unei case românești, — aceasta nu poate fi în atribuția Ministerului Industriei, decât numai în partea ei tehnică, aprovizionarea cu războaie, materii prime, determinarea cooperativelor de producție și desfacere.

Scoarțele, costumele și albumele de motive românești nu pot intra în competența Ministerului Industriei — cea mai bună

dovadă sunt cele 13 modele de scoarțe tipărite de Ministerul Industriei și care-s imposibile, precum și starea lamentabilă a școalelor de țesătorie ale acestui Minister.

Școală fără pedagogie este un nonsenz; oricare ar fi specialitatea unei școli profesionale, industriale, ea este nu mai puțin o școală și trebuie organizată și condusă în lumina științii pedagogice.

În pedagogia modernă nu mai e de loc pendantism și raționalism pretențios și nici empirism grosier; pedagogia științifică este experimentală, este iluminarea faptului concret prin aportul ideii care-l explică și sprijinirea principiilor pe fapte pozitive.

Învățământul este unul și singur; aceleași legi și principii generale de organizarea școalelor și programelor, de pregătirea și selecționarea corpului profesoral, de conducere și funcționare trebuie să fie la baza fiecărei ramure de învățământ — aplicate firește scopului special al fiecărui fel de școală în parte și dându-se toată atenția și precăderea cursurilor teoretice și practice proprii fiecăreia.

Organizarea și conducerea tuturor școalelor primare, secundare și superioare; de cultură generală sau specială; teoretice sau profesionale trebuie să fie opera unuia și aceluiaș Minister, Ministerul școalelor, al instrucțiunii și educației, al științelor și artelor.

Situația de fapt a învățământului de industrie casnică este de altfel un exemplu convingător, că în afară de forța ineluctabilă a principiului pedagogic, chiar în prezentul sistem legal industria casnică se învață și în școlile Ministerului Instrucțiunii.

Într'adevăr industria casnică cu caracter etnic și anume cea textilă se învață în școlile profesionale de fete, în unele fiind chiar secțiuni speciale; în mai mică măsură și nu ca studiu de specialitate în liceele de fete; apoi cu destul succes în școalele normale de băieți și fete, în școalele de arte și meserii ale Ministerului Instrucției și în fine se studiază țesătoria și ornamentația românească la școala de arte frumoase din București.

Față de acele câteva și atât de timide ateliere-școli de țesătorie ale Industriei, aparținând unei Direcțiuni conduse de oameni cu totul nepregătiți, învățământul de țesătorie al Instrucțiunii este incomparabil superior, având aportul unui program

de cultură generală care are în ori ce caz o valoare pedagogică și prestigiul unor școli propriu zise, cu un corp profesoral serios pregătit și selecționat.

Din nefericire însă din punct de vedere artistic și școlile Ministerului Instrucțiunii păcătuiesc tot atât ca și acele ale Ministerului Industriei prin același modernism, adică abuz de geometrie și motive artificiale, colorație chimică cu nuanțe necunoscute vechii noastre cromatici vegetate, care dau produselor o expresie artificială adeseori chiar internațională.

Și dacă industria casnică cu caracter etnic și artistic se studiază în școlile Ministerului Instrucțiunii cu mai mult succes pedagogic, Ministerul Industriei nu este nici macar sprijinitorul industriei casnice în înțelesul tehnic al cuvântului, școlile de arte și meserii care au o frumoasă organizație aparțin tot Instrucției, iar industria casnică agricolă se face în parte în școlile Ministerului Agriculturii și în parte tot la Ministerul Instrucției.

Mai mult încă, școlile de industrie casnică ceramică nu aparțin Direcției Industriei casnice a Ministerului Industriei — iar însăși școlile de industrie casnică în cel mai restrâns sens al cuvântului, școlile de menaj aparțin tot Ministerului Instrucțiunii ca și școlile de gospodărie rurală; iar școlile comerciale de o reală valoare, sunt tot ale Instrucției și nu ale Ministerului de Industrie și Comerț care are totuși o Academie de Inalte Studii Industriale și Comerciale cu un program de studii atât de discutat.

Nefiind nici un motiv de a se separa școlile de olărie românească de acelea de țesătorie, care stau totuși alături de câteva școale de meserii și neavând nici un argument pedagogic sau economic paralelismul școlar, datorită căruia aceleași profesii se învață în școli aparținând mai multor Ministere, noi credem că este necesar ca toate specialitățile industriei casnice să se învețe în școli organizate după principiile pedagogice de un același Minister al Instrucțiunii și Educației; constituind firește în administrația lor superioară o Direcțiune Generală proprie.

Adăugim însă, că noi considerăm mereu toate ramurile industriei casnice: și etnice, și tehnice, dând fiecăreia din ele precădere caracterelor lor proprii.

Din punct de vedere pedagogic nu este absolut nici o deosebire între a învăța pe copii croitoria, modele sau țesătoria; menajul sau gospodăria rurală; agricultura sau viticultura; rotăria sau ferăria, ciubotăria sau cojocăria; olăria românească sau cioplitul pietrelor; fiecare din aceste grupe de profesii au desigur diferențe specifice în programa și metodologia lor; — lăsând la o parte agricultura, viticultura și gospodăria rurală, toate celelalte însă, afară doar de ferărie au evidente caractere comune profesionale.

Toate sunt și arte și meserii, după respectul ce se dă pedagogiei în predarea lor și după talentul cu care se exercită.

Pentru a lămurii complet concepțiunea pe care o am asupra unității și organizării generale a învățământului, reproduc în cele ce urmează capitolul respectiv din studiul meu nepublicat încă *Organizarea generală a învățământului*, capitol care a apărut însă sub forma unui articol în «Neamul Românesc» din Ianuarie 1919.

Învățământul unic.

Din întreg studiul ce precede (Știința Învățământului) se impun următoarele principii generale de organizarea învățământului, ce trebuiesc înscrise în pactul fundamental al statului, pentru a se sancționa chiar prin el libertatea și egalitatea dreptului de a învăța și obligativitatea pe care el o comportă.

Art. 23 al Constituțiunei noastre este insuficient.

Și dacă la 1866 eră greu să se facă mai mult, progresul științei învățământului și avântul nostru cultural și politic ne obligă să-l înlocuim.

Mentținându-ne în limitele însăși ale legii primordiale care în art. 10 și 12, dictează desființarea tuturor privilegiilor, scutiților și monopolurilor de clasă și egalitatea tuturor Românilor înaintea legii, trebuie să instituim învățământul universal — compus din învățământul obligator, facultativ și liber.

Învățământul obligator durează doisprezece ani, începe la vârsta de șase ani și se compune din: școală primară cu patru clase; gimnaziu cu trei clase — dimineața cursuri generale și după amiază învățarea conștientă a unei profesii anumite, dintre acele care se pot învăța între 11 și 13 ani, școala complementară de trei ani cu câte zece ore pe săptămână — ce se

consideră în orele de muncă ale copiilor cari lucrează în fabrici, ateliere, comerț, ferme — în care se vor face cursuri generale și speciale profesiei respective.

La acestea se adaugă Universitatea muncii sau prelungirea complimentarei, cu doi ani, câte opt ore pe săptămână — în aceleași condiții economice ca și ale complimentarei — pentru desăvârșirea culturii generale și profesionale a viitorului cetățean.

Învățământul facultativ se compune din școli secundare sau medii și școli superioare.

Toate școlile secundare actuale — cuprinzând și școlile normale, comerciale, agricole, profesionale, artistice și de meserii — se organizează după tipul comun al liceului cu șase clase. Vor fi astfel licee: moderne, clasice, industriale — în loc de reale — pedagogice, agricole, comerciale și artistice — în loc de profesionale și de meserii. Liceele militare și teologice sunt împotriva necesităților pedagogice și ca atare ele nu pot să mai ființeze, rămânând numai facultățile respective. — În Ardeal nici nu există licee teologice ci numai școli superioare — acesta este și unul din motivele principale ale superiorității clerului ardelean.

În fiecare liceu se vor predă pe lângă cunoștințele speciale profesiunilor pentru care pregătesc și acel minimum de cunoștințe generale necesare vieții, care sânt rațiunea învățământului obligator, legătura de unire și puntea de trecere dela școlile obligatoare la cele facultative.

Toate școlile superioare se organizează în facultăți de știință pură, aplicate și de arte, cu trei ani de cursuri pentru licență și doi pentru doctorat; frecvența obligatoare este însă în total numai de trei ani, pentruca meritele deosebite să nu aștepte numărul anilor. Pentru toate științele și artele trebuie să fie un loc în Universitate.

Toate materiile și obiectele școlare se predau în lecții de catedră, lucrări de laborator, de teren, atelier, clinică și seminar, făcându-se excursii și vizite pentru cercetarea instituțiilor și monumentelor necesare. — Acestea se fac concomitent, nu separat, cum se face în mod atât de nedrept practica de doi ani la farmacie înaintea cursurilor, durând astfel licența cinci ani în loc de trei.

Invățământul obligator este paralel cu cel facultativ. Școala primară este comună, gimnaziul este egal primelor trei clase liceale, complimentara acordă aceleași drepturi ca și liceul întreg; iar Universitatea Muncii se echivalează primilor doi ani ai licenței în științele aplicate și arte.

Elevii au deplină libertate în alegerea școlii; și pentru a se înlătura greșelile posibile în primile trei clase liceale și gimnaziale, ei au facultatea de a-și schimba școala, trecând în alta de orice specialitate; elevii complimentarei pot intra în liceul artistic profesional, iar absolvenții liceelor și complimentarei au dreptul să urmeze în orice facultate.

Pentru egalizarea condițiilor de școlarizare, învățământul obligator este complect gratuit, cuprinzând și materialul școlar. Gratuitatea este de altfel de dorit pentru întreg învățământul, pentru cel profesional și pedagogic secundar în deosebi.

Toți profesorii tuturor școlilor trebuie să aibă studii superioare; pentru Universitate doctoratul este obligator. Pentru știința profesorală, pedagogică, se institue o facultate de învățământ. Toți membrii corpului didactic se numesc deopotrivă profesori.

Pentru echivalarea și complectarea cunoștințelor profesorilor primari și secundari actuali, se institue cursuri de vară speciale, cu o durată de două luni, timp de doi sau trei ani.

Prima catedră în școlile obligatoare revine profesorului femeie, în școlile mixte ea trebuie preferată în toate locurile și în cele facultative este de dorit.

Invățământul particular trebuie să cuprindă în programele sale întreg minimum de cunoștințe impuse școlii obligatoare corespunzătoare și să aibă un corp profesoral cu aceiași pregătire ca și la stat.

În afară de școlile existente trebuie să se recunoască fiecăruia cunoștințele ce le preține — printr'un examen public, fără a mai trece prin filiera școlară — dacă are o anumită vârstă. Sunt multe elemente de valoare care ar putea intra direct în Universitate, fără examenele prea numeroase și dificile ale liceului, spre folosul și al lor și al națiunii.

Fiecare școală se administrează de un director, complimentara și prelungirea ei pot funcționa pe lângă gimnaziile sau licee. Instituția administrativă școlară județeană este Inspectoratul

cu sediul în capitala județului, iar cea provincială Inspectoratul General cu sediul în capitala provinciei.

Profesorii, directorii și inspectorii ca și toți funcționarii publici, sunt justițiabili pentru nedreptățile făcute elevilor și părinților de către instanțele judecătorești comune, servind ca primă instanță conciliația funcționarului administrativ școlar imediat superior.

Normele generale administrative și de contencios le-am expus în studii speciale.

Învățământul obligator și industria casnică.

Industria casnică mai are încă un aspect foarte interesant și absolut necesar de a fi considerat în organizarea școalelor, în care urmează a se învăța diversele sale ramuri.

Într'adevăr industria casnică, agricolă și textilă și în mai mică măsură cojocăria, olăria și meseriile rurale, sunt profesiunile care se exercită de marea majoritate a populației noastre, de întreaga noastră țărănie; școalele deci în care ele se învață trebuie să fie școala comună, nu o școală specială.

Și cum azi nimeni nu mai concepe durata învățământului obligator redusă la patru-cinci clase primare, toate cunoștințele de acest ordin ce se predau acum în școala primară, trebuiesc date într'o școală tot obligatoare pentru acei care nu urmează liceul ori altă școală secundară, și care să dureze trei ani.

După cum a spus încă de mult Millerand, actualul președinte al Republicii Franceze, după ce ai dat copilului prin cunoștințele științifice obligatoare, iluzia unei vieți mai bune, nu poți să-l lași fără un sprijin efectiv, fără cunoașterea unei profesii industriale, în lupta grea a vieții.

Scopul învățământului obligator este să procure tuturor sub forma utilă a cunoștințelor elementare, toate bunurile intelectuale și morale cucerite de înaintași, consolidând astfel progresul; să învețe pe fiecare un meșteșug care să-i fie o armă de luptă și o sursă de trai; să pregătească un număr tot mai mare de cetățeni și muncitori conștienți și implicit noi forțe creatoare și factori de progres.

Asupra acestui fapt din urmă, care iese din cadrul restrâns al scopului învățământului obligator, dar care este în mod necesar un rezultat al său, nu s'a insistat încă, deși prin

el se speculează și se ajută învățământul facultativ superior, al cărui scop este cercetarea științelor și artelor pentru descoperirea adevărilor și utilurilor nouă.

Și ce argument mai puternic poate fi adus în sprijinul acestui deziderat pedagogic-cultural decât însăși industria casnică a țărânilor noastre — care este un tezaur minunat de originalitate creatoare, constituind împreună cu poezia poporană aportul nostru specific cel mai de preț în concertul civilizației mondiale.

De bună seamă învățământul obligator profesional nu va cuprinde numai profesiuni industriale casnice, dar aceste vor forma în mod necesar obiectul de studiu aproape a tuturor școlilor obligatoare suprapuse școlii primare.

Și locul acestor școli nu poate fi decât la Ministerul Instrucțiunii, împreună cu școlile de industrie și artă casnică speciale cu caracter facultativ.

Industria și arta casnică în afară de valoarea lor economică națională, care le impune ca obiect de studiu profesional obligator — prezintă un mare interes artistic original pentru progresul civilizației noastre, așa că ele trebuie studiate și în școli secundare și superioare, care vor servi și pentru pregătire corpului profesoral.

Vom avea deci pentru industria casnică o școală sau un sistem de școli obligatoare, care vor avea o programă generală comună, un liceu artistic în care se vor învăța toate profesiunile artistice deci și industria casnică etnică, în spiritul aceluiasi program de studii generale, și o școală superioară.

Pentru reeducarea țărânilor atât din punct de vedere estetic, motivele curat românești, colorația vegetală, cât și tehnic, utilizarea uneltelor sistematice, se impune instituirea unor cursuri ambulante de industrie casnică la sate, facultative.

Școlile obligatoare suprapuse școlii primare sunt obligatoare numai pentru acei copii care nu învață vre-o școală secundară facultativă, dupăcum am scris mai sus.

Dar chiar dacă obligativitatea acestor școli este imposibil de realizat în fapt pentru moment — cu toată marea și simțita nevoie a existenței macar a gimnaziului industrial; aceasta nu atinge întru nimic valoarea pedagogică și economică a organi-

zării învățământului industriei casnice, așa cum îl propunem noi în acest articol.

Cu sau fără forța obligatoare — întocmai după cum am cerut și la Congresul Industriei Casnice din Septembrie 1921 — învățământul industriei casnice trebuie organizat în școli cu durată de doi-trei ani, școli secundare asemănătoare școalelor profesionale de fete, o școală superioară și cursuri ambulante.

În privința titlurilor acestor școli, fiind partizan al învățământului unic, este firesc să doresc și titluri unice pentru fiecare grad de școală; gimnaziul industrial, sau profesional, și școala complementară industrială sau profesională sunt terminii pe care-i cred cei mai nimeriți pentru școalele învățământului obligator secundar; liceul e titlul ce revine școalelor secundare complete și facultative.

Pluralitatea denumirilor școalelor actuale nu este de loc fericită.

Acestea sunt principiile fundamentale ale organizării învățământului industriei casnice.

Oricare ar fi însă organizarea de drept, ea nu va valora nimic atât timp cât va fi lăsată în seama unor speculanți de situații și onorarii, nepricepuți în farmecul și valoarea adevăratei industriei casnice naționale.

Din nefericire însă tocmai acordul incapabililor, înlătură sistematic nouile energii cinstite și iluminate de idealul sfânt al consolidării civilizației noastre naționale.

Dr. Iuliu Pascu,

organizatorul industriei casnice la
Expoziția-Târg din București 1921.

Cugetări de Duiliu Zamfirescu.

Cine ești tu, călător de o clipă, pe pământul tău, trăitor de o zi, când atâtea pământuri umplu veșnicia de-asupra?

Noi nu suntem deplin fericiți decât numai în iluzia fericirii noastre.

Odinioară...

*Glasul clopotelor sfinte
Plânge fără de cuvinte,
Speriat,
Inviforat
Și plutește peste sat.*

*A venit dela hotare,
Alb de praș, un om călare
Și-a dat gură prețutinde
Că primejdia se 'ntinde,
Că să plece fiecare
Cu ce poate, cu ce are
Până nu răsare luna...*

*Iară satu plânge 'ntruna —
Și blăsteamă — și se 'nchină:
Vine furia străină,
Vin Tătarii
Din fruntarii,
Slobozindu-și armăsarii,
Vin ca tunetul ce tună,
Vin ca norul de furtună,
Aducând pe urma lor
Lanțul greu al corbilor...*

*Pe șoseaua dusă 'n zare
Pleacă lungul șir de cară,
Scârțâind cu greutate
Sub poveri nenumărate...
Iar alătura de care
Se târește gloate mare:
Sânt copii și sânt femei,
Sânt uncheșii mărunței...
Și cum merge biata turmă
Tot mereu se, uită 'n urmă:*

Satul lor se depărtează,
Satul lor se micșorează,
Satul lor nu se mai vede...

Dar se vede
Umbra serii cum se lasă,
Ca o plasă...

Au rămas pe lângă vatră
Numai câinii...

Somn de piatră
Dorm căsuțele și nu se
Mai aude nici o tuse
De moșneag întârziat
Pe la hanul vechiu din sat...
Dar ce zic?....

Din deasa pace

O cântare se desface,
Când mai lin și când mai tare,
Ca un dor, ca o chemare:
— «Tată sfânt, trimite-o rază
Să ne vază,
Să ne crează....»
Este dascălul — albit,
Gârbovit —
Care n'a voit să plece.
Toată vlaşa și-o petrece
In clopotnița, la toacă,
Unde joacă
Liliecii — spertoșii...

Glasul amuțește...
Roșii,
Zările tresar acum,
Cerul tot e numai fum,
Iară buciumul străbate
Jalea pustietate...

George Dumitrescu.

Din comorile sufletești ale poporului nostru.

Lucrarea „Filozofia Românească” scrisă și pusă sub tipar de dl Marin Stănescu, profesor universitar dela Cluj, va umplea un mare gol al Bibliografiei românești.

Precum la o întreprindere oarecare trebuie să cunoaștem, pe deoparte, ceea ce dorim să facem; iar pe de altă parte să cunoaștem materialul de care dispunem, tot așa, pentru opera de întărire sufletească a poporului nostru, este nevoie să știm lămurit ce dorim și apoi să cunoaștem materialul de care dispunem. Lucrarea «*Filozofia Românească*», ne va face să cunoaștem bine materialul sufleteș de care dispunem, și va contribui în largă măsură, la trasarea drumului de urmat, pentru întărirea noastră sufletească.

Diferitele începuturi oficiale și particulare pentru pregătirea culturală a neamului, deși nu sunt pornite dintr'un plan de lucru unic și bine precizat, totuși, dorința de bine dela care au plecat aceste începuturi, ne face să deducem că vom avea, după un timp oarecare, o unitate de simțire și gândire în aceste direcțiuni. Ceea ce dorim însă acestor începuturi, e să ne îndrepte cât mai mult către calea practică, către partea realizabilă a idealului, pe care niciodată să nu-l piardă din vedere.

Intellectualismul ultimului sfert de veac, a complicat la noi cele mai simple chestiuni și a făcut că actuala generațiune caută să se illustreze prin erudism, prin vorbe și prin proiecte grandioase, în loc de a fi practici în execuțiune și clari în doctrine. Însăși opinia publică dela noi nu a început încă să aprecieze pe oameni după fapte și rezultate, ci mai mult după vorbe.

De altfel la acest criteriu de a judeca oamenii după fapte și rezultate, nici nu vom putea ajunge decât treptat și pe măsură ce școalele vor lua de bază alte principii pentru organizare și alte metode pentru pregătirea generațiunilor ce vor intra în arena socială de aici înainte.

S'ar părea că nu există nici o legătură între titlul acestui articol și între cele spuse până aci, cu toate acestea există legături puternice. Una din ele voesc să o scot în evidență în rândurile ce urmează.

Poporul nostru are, în mod instinctiv, o mare dorință și mult respect pentru cultură, dar după rezultatele obținute, el a ajuns

să aibă groază de cărturarii noștri. Așa se explică cum săteanul zeflemisește pe cărturar și nu pune bază pe vorbele lui. Lucrătorii dela orașe nu pot să mai asculte pe cărturarii noștri, nu atât pentru că acești lucrători sunt socialiști, cât din aceea că ei nu văd și nu întrevăd în spusesele cărturarilor nimic din practica de toate zilele.

Întâlnesc zilnic săteni și lucrători doritori să asculte sau să urmeze pe acei — foarte rari — cari în rândul lor cu simțiri curate și cu vorbe ieșite din fapte și sprijinite de fapte, iar nu cu vorbe pentru vorbe.

Posed multe probe ca să susțin afirmările mele și din când în când voi reveni, asupra lor. Deocamdată dau două dintre ele :

Andrei Gărgheșcu din comuna Bala îmi trimite o poezie „Puterea claselor primare” în care arată cât suflet se călește în clasele primare, și cum așteaptă acest suflet să i se dea cunoștințe de adevăr și lumină adevărată în formă clară și puternică pentru ca să iasă de aici un popor luminat :

De-ași fi studiat 'nainte
În liceu sau seminar,
Poate mi-ar trece prin minte
Vre-un cuvânt ceva mai clar.

Eu încerc s'arăt puterea
Celor cinci clase primare,
Spun cum pot de-ale vieții
Clipe bune... sau amare.

Însă voi ce învățați
Decât noi cu mult mai mult,
Vă rugăm ca să ne spuneți
Cât mai limpede cuvânt.

Ca noi toți, și eu sperîrul
S'aud adevăr curat,
Eu citînd, altul citîndu-l
Să fim popor luminat.

Nu este aceasta o probă că însuși poporul ne arată ce trebuie? Nu este aceasta o probă că poporul nostru este doritor de lumină, cât mai multă lumină? Nu este aceasta o probă că poporul nostru înțelege că nu se poate progres și forme nouă sociale, fără cultură?

Iată ce ne spune moș Ioniță Cojocarul din comuna Tanaca jud. Vaslui despre puterea sufletului și despre zădărnicia lucrurilor pământești :

Vin-o omule și spune
Ce-ai făcut în astă lume!
De-i fi făcut fapte bune
Ar fi ferice de tine.

Azi ori mâine rându-ți vine
Să pleci de pe astă lume,
Și nu poți să iei cu tine
Decât numai fapte bune.

Sufletul când se desparte
Pleacă 'n cer și le lași toate,
Lași avere, lași pământ,
Carnea-ți intră 'n putrezit.

Când ai venit pe pământ
Zamislit pe Domnul Sfânt,
Ți-a dat un inger cu tine
Să-ți dea drum la fapte bune.

Dar tu 'ndată te-ai schimbat
Și pe drac l-ai ascultat,
Risipind a ta putere
In zăzani și plăcere,
Fără să pricepi să știi
Mai pe urmă ce-o să fii.

Versurile lui Moș Ionită, din care am reprodus aci o parte mică, mi-au fost trimise de părintele Constantin Moisil din Vaslui cu următoarele rânduri: „Aceste versuri au fost spuse chiar de autor la una din șezătorile noastre culturale pe care le-am organizat la Vaslui”. „Deși ca formă au multe greșeli, totuși pentru fondul lor și pentru faptul că-s datorite unui unchiu bătrân și analfabet, am socotit că merită să fie publicate măcar unele dintre ele”.

Iată pentruce credem noi, aceștia dela Casele Naționale, că precum altădată s'a căutat adevărata limbă românească la poporul dela țară, tot așa, de aci înainte adevărata gândire și simțire românească să se caute la poporul dela țară și să se pună în valoare de către cărmuitorii, intelectualii și artiștii țării.

Colonel I. Manolescu.

Știu atâta că viața îmi pare interesantă, lumea în general bună și cu un ideal în suflet aș trăi un veac fără să mă plâng.

Ce a fost frumos în viața noastră trebuie să ne rămână în suflet. Mai mult nu putem cere dela firea omenească, ale cărei meniri sunt așa de nesupuse nouă.

Natura e câteodată de o nedreptate revoltătoare. Față cu noțiunile noastre morale, e imorală, oarbă. Cu drept cuvânt au făcut Grecii din destinul lor, un fiu al Chaosului și al Noptii.

Ceeace constituie bătrânețea sau tinerețea popoarelor este memoria lor, cu alte cuvinte conștiința vieții.

D. Z.

Zări din univers.

— Trei luceferi. —

În serile senine din vara anului 1922 vom avea ocazia să admirăm nu numai cerul înstelat normal, ci și priveliștea mai rară a trei planete: *Venus*, *Jupiter* și *Marte*, considerate de popor ca trei luceferi. Mai adăugând pe *Saturn*, cu enigmaticele lui inele, iubitorul de vederi cerești are destul material de studiu pentru «semestrul de vară» al Școalei libere din natură.

Venus, sau adevăratul *Luceafăr*, în 9 Februar a trecut prin conjuncția superioară cu Soarele. Se află, cu alte cuvinte, oblu dincolo de Soare, cam la distanța de 250 milioane km.

Apoi a apucat spre stânga (răsărit) și în serile din săptămâna patimilor se putea zări sclipind de-asupra orizontului vest, îndată după apunerea Soarelui. Din zi în zi și din seară în seară se depărtează treptat de corpul central. În 15 Septembrie ajunge în *elongațiunea maximă* spre răsărit ($46^{\circ} 20'$) și totodată în apheliu, adică în acel punct al orbitei, care se află mai depărtat de Soare. Pe acest timp distanța Luceafărului dela Pământ va fi de 149 milioane km.

În săptămânile următoare *Venus* se întoarce spre Soare și se apropie de noi, în mers grăbit. Îi scade faza, ca la ultimul pătrar al Lunei, dar îi crește strălucirea, fiindcă planeta se apropie de noi. În seara de 27 Octombrie va avea strălucirea maximă iar în 25 Novembre va ajunge în *conjuncția inferioară*, adică oblu între Pământ și Soare, cam 108 milioane km. dela Soare și numai 42 milioane km. dela Pământ. Apoi va apuca la dreapta și pe la finea anului va deveni Luceafăr de dimineața.

Aflu de prisos să mai repet ceace am scris altădată despre *Venus*. Amintesc numai atâta, că e o planetă aproape de mărimea pământului. În 225 zile se învâрте odată în jurul Soarelui. Durata rotațiunei în jurul axei proprii nu e pe deplin statorită. Admosfera ei totdeauna e încărcată cu straturi dese de nori. De aici se explică strălucirea uimitoare ($\text{albedo} = 0.758$, aproape ca al zăpezii proaspete). Noi niciodată nu putem vedea suprafața reală a Luceafărului. Probabil că nici Venusienii (dacă există de aceștia) nu sunt astronomi. Nu văd Pământul în aparența-i amăgitoare, dar cu ființe ultramicroscopice și de patimi clocoțitoare. Nu văd nici celelalte planete. Nu văd stelele. Norii per-

manenți, căldura, atmosfera încărcată cu vapori de apă, producând vijelii permanente, cicloane, anticicloane, tornade, uragane și descărcări electrice mai teribile decât tot ce ne poate zugrăvi imaginația omenească. «Fermecătorul» Luceafăr pe cât ne captivă privirea cu minunata lui strălucire «aparentă», pe atâta poate fi un infern pentru viețuitoarele sale, dacă are viețuitoare peste tot. El încă adevărește vorba că «aparența înșală». Să trecem la

Iupiter, uriașul sistemului solar, de 1295-ori mai mare decât Pământul. În 4 Aprilie se află în opoziție: ivindu-se la răsărit tocmai când soarele dispărea la apus și văzându-se, prin urmare, toată noaptea. E planetă externă, circulând aproximativ în 12 ani în jurul Soarelui și în 9 ore 50 minute în jurul axei proprii. E unul din corpurile cerești cele mai interesante de observat prin instrumente de ceva mărime.

Atmosfera lui *Iupiter* e agitată de transformări imense. Exemplu: faimoasa pată roșie, care cu deplasările și variațiile ei a alarmat pe toți astronomii. E tocmai cum Australia s'ar desface de pe fundul mării și ar începe să plutească pe Oceanul Pacific cu înălțimea de 100 km. la zi.

Caracteristica aspectului zenografic¹ se resumă în turtirea remarcabilă $\frac{1}{15}$ la poli² apoi în zonele albe și întunecate, ce se succed paralel cu ecuatorul, spre nord și sud. Pe la ecuator este o zonă deschisă. De ambele părți spre nord și sud, se înșiră câte-o fașie întunecată. Urmează altele deschise și așa mai departe, în total vr'o 5 serii.

Faimoasa pată roșie, amintită mai sus, s'a ivit în prima jumătate a anului 1878, pe emisferă australă a planetei și anume la marginea de sud a zonei ecuatoriale întunecate. La opoziția din 1878 s'a observat pentru prima oară ca o pată roșie, ovală, în extensiune de $\frac{1}{4} \times \frac{1}{5}$ diametri joviieni, adică mai mare decât suprafața Pământului întreg. De atunci și până azi manifestă mari variații de lumină și mișcare. În general, întreaga atmosferă a lui *Iupiter* e teatrul unor mișcări furtunoase, aproape ca atmosfera Luceafărului.

¹ Zenografie = descrierea lui *Iupiter*. Analog cu: areografie = descrierea lui Marte și Geografie = descrierea Pământului.

² Turtirea Pământului abia face $\frac{1}{297}$

Jupiter este un Pământ, în faza cosmogonică primordială. E lumea viitorului. Când Pământul de mult va fi îmbătrânit și de mult se va fi stâns pe el orice licărire de viață: Jupiter și Venus vor oferi condițiile cele mai favorabile pentru nașterea și dezvoltarea ființelor viețuitoare.

În special Jupiter, acest mic soare stins, care și-a pierdut lumina proprie, dar nu și-a pierdut căldura, însoțit de un cortegiu de sateliți, din cari 4 se văd în instrumente destul de modeste, formează un sistem solar în miniatură și în același timp o oglindă a trecutului nostru, precum oglinda viitorului ne-o arată.

Marte, cea mai bine studiată și cea mai bine cunoscută dintre toate planetele.¹

Porțiunea de lumină reflectată (albedo) face 0,220, prin urmare numai cu ceva mai mare decât a Lunei și alui Mercur. Prin aceasta se verifică observația vizuală directă, că atmosfera lui Marte e rară și radiația solară e reflectată în mare parte de suprafața planetei iar nu de atmosferă.

După invenția ochianelor s'a studiat cu mult zel planeta noastră vecină. S'au observat regiuni albe și regiuni întunecate, în special albele calote polare, variabile ca extensiune în raport cu anotimpurile planetare. De aici s'a tras încheierea că pe Marte condițiile atmosferice și climatice fiind analoage cu cele de pe globul nostru: pe Marte încă trebuie să existe ființe viețuitoare analoage cu viețuitoarele pământene.

Nu e locul să mă extind mai pe larg asupra acestei probleme. Poate voi traduce cândva un capitol corespunzător din cartea lui *Lowell* «Mars et ses canaux». Deocamdată trec la condițiile de observare a planetei în vara anului 1922.

Marte va trece prin opoziție în 10 Iunie. Cu alte cuvinte atunci va răsări de cu seară, pe la miezul nopții va trece prin meridian și va apune dimineața. Se va vedea prin urmare toată noaptea, în zodia Scorpionului, nu tocmai sus (20°) deasupra orizontului sud.

În apropierea-i cea mai mare de pământ (perigeu) Marte va fi la 65 milioane km. dela noi. Diametru-i aparent va măsura 20",5. Opoziție identică vom avea în 4 Noembrie 1926.

¹ A se vedea mai pe larg în ale mele *Convorbiri științifice IV*, 35—54.

Opoziția cea mai favorabilă va avea însă loc în 23 August 1924, când apropierea dintre noi și Marte va fi de 0.3728 (= 56 milioane km.), diametrul aparent fiind de 25^s,1. Opozițiile favorabile se succed cant la 15 ani, când diametrul aparent al lui Marte crește până la 24—25 secunde de arc.

Opozițiile nefavorabile iarăș au intervalul de aproximativ 15 ani, când diametrul aparent al lui Marte scade la 4 secunde de arc. Dar e curios, că în aceste opoziții se pot mai bine studia canalele enigmatice, fiindcă atunci își întoarce Marte emisfera boreală spre noi.

Insemnând cu 100 maximul strălucirii din opozițiile favorabile e bine să reținem că maximul strălucirii din opozițiile nefavorabile abia atinge 20.

În opoziția favorabilă din 24 Sept. 1909 am avut diametrul aparent de 24^s și strălucirea maximă de 90.

În 23 August 1924 vom avea respectiv 25^s,1 și strălucirea maximă 100.

În 10 Iunie crt. și 4 Nov. 1926 mărimile respective vor fi 24^s și 60.

Astronomii cei mai renumiți prin studiul planetei lui Marte au fost italianul *Schlaparelli*, adevăratul întemeietor al areografiei și descoperitorul faimoaselor canale, iar în deceniile din urmă americanul *Percival Lowell*, care și-a construit un observator special, pe muntele Flagstaff (2210 metri înălțime peste nivelul mării) în deșertul statului Arizona (latit. 35° 12' 30" N) al Americii de nord.

Gavril Todica.

Ce fără rost mai eră și lumea asta? Cine e fericit într'însa? Violenții și apoplecticii. Cei blânzi și fără voință sunt victime. Dar fiindcă înțelegeă că e așa, de ce nu-și schimbă și ea firea? Însă poți să-ți schimbi firea?

Nu e iertat nimănuî să robiască pe aproapele său pentru a hrăni o zadarnică închipuire de sine.

Ne trebuie o atmosferă de idealitate binefăcătoare, în care realitatea vieții noastre să se purifice de multele ei pețe și imperfecțiuni.

D. Z.

La îmblătit.

— Schiță din viața dela țară. —

Mașinistul Toma, un flăcău de sat, cu fața neagră, întunecată acum și mai mult de fumul și scrumul mașinei, și stricată de vărsat, dă zor motorului să-l pună mai curând în mișcare, când stăpâna casei, o femeie în vârstă cu fața brăzdată de crețe și de griji, dar de-o energie și expresivitate rară, îi chiamă la prânz:

— Domnilor mașiniști, poftiți la prânz!

Un țăran de alături, răzemat pe furcă, având mâncărime sub limbă, atât a așteptat să poată lua în primire pe „domnul mașinist” Toma.

— Nu-l mai domni atâta, stăpâno, că mi-e teamă că va ameți și cădea de-acolo, de nu va mai avea cine-ți îmblăti! Ce zici și dumneata, nene Gheorghe?

— Eu? — făcu cel agrăit, un moșneag sfătos și mucalită — eu zic că de când directică pe la mașină, par'că i s'a mai lucit fața. Stai să n'o mai cunoști dintre tuciurile de cari se smolește.

— Fiți pe pace băieți! — răspunde mașinistul întepat de vorbele acestea — că de n'oiu vedeă eu de treabă, voi nici pleavă nu scoateți din paie, necum grăunțe.

Apoi tae și iau grăbiți din bucatele aduse.

Motorul, încălzit acum deabinele, își învârte cu mare iuțală roatele, peste care mașinistul Toma cu un gest dibaciu trece dintr'odată cureaua ce leagă motorul cu sulul dubei.

Mașina întreagă e acum în mișcare. Fiecare om la locul său. Fluiericea dă semnalul că munca îmblătitului (treeratului) începe.

Cel dintâiu snop de grâu își risipește și rănește spicele într'un vuet desperat, innăbușit înlăuntrul dubei. Sacii sunt acățați la scocuri sau „chiscoaie”, prin care chiscă sau țignesc din îmblătitoare grăunțele frumoase, imbobonate.

Nu peste mult sacul se umple. O închizătoare, ca o lopețică, astupă scocul pe o clipă, până ce se așează alt sac gol în locul celui plin, pus acum la cântar.

Țăranul șugubăț nu poate să nu năcăjiască și de astădată pe „domnul mașinist”, ridicând cu piciorul de cântar, ca să apese

grăul mai puțin și astfel și vama să fie mai mică. Mașinistul însă simte că cineva meșterește la cântar, și atunci ridică kilogramul în semn de amenințare, dacă nu stă pe pace. În praf și fumul care, învalue totul, „mai cu seamă pe ceice ridică din gura mașinei paie, pleava și târnomeata, nu e bine să strigi; un gest potrivit are mai mult efect.

Dela o vreme cei din „ferdelă“, de pe grâu, dau de știre că se împuținează snopii; să grijască, deci, cei dela „jireadă“ sau șiră să-i facă varf până mai sunt paie.

În curând au ajuns la pământ cei din ferdelă și grăul e gata cu îmblățitul.

Mașina mai umblă câtva timp goală, clătănindu-și dinții și măselele, ca o feară hemisită, ca să se curățe bine de toate grăunțele de grâu; apoi trei scouri se astupă și numai al patrulea se lasă liber să curgă ovăsul cât mai este.

Moșneagul sfătos și mucalit luând într'adins câteva paie de ovăș jilave care nu s'au putut îmblăți bine, află nou prilej de-a atăca pe „domnul mașinist“, zicându-i:

— Vezi și-ți scoate vama din paie! Din sac nu se poate! Asta-i îmblățit? Halal să-ți fie!

Mașinistul nu veni în incurcătură nici de data aceasta:

— Ai îmbătrânit deageaba și dumneata, moș Gheorghe! Nu știi, că nici în bătaie nu mor foți câți se duc. Dar apoi într'o mașină cum să se îmblătească toate spicele câte intră! și cu acestea fluera biruitor ea unul care și-a făcut datoria deplin.

I. G.

Populare.

Ziua nor și noaptea nor,
Eu petrec lumea cu dor;
Ziua nor și noaptea stele,
Eu-mi petrec lumea cu jele,
Casa-au fost zilele mele:
Eu eu dor, mândra cu dor,
Tragem ca boii 'n ogor;
Eu cu dor, mândra cu jele,
Amândoi cu inimi rele.

De-aici pân' la badea meu
Nu-i nici deal, nu-i nici pârdu,
Numai singur dorul meu;
Nu-i nici deal, nu-i nici cărare,
Numai dorul meu cel mare.
Dorul meu, bade ș'al tău,
De s'ar face pod mereu
Ca să treacă doi cu doi
Și noi, bade, amândoi!

Moșii noștri.

Din România Munților-Apuseni încercat-au să facă urmași a tot felul de popoare. Câțiva pseudo-istorici unguri susțineau, că ar fi Maghiari — chiar Seçuil — romanizați. Alții îi făceau Pecenegi și alte lifte turanice. Acum vine dl Herman Brüske și îi face în «Jahresbericht»-ul dlui Dr. G. Weigand din Lipsca urmași ai — Rutenilor, când chiar istorici și filologi slavi, ca d. e. Katusniacki constată, că Slavii din Carpații noștri bucovineni, Huzulii, sunt Români slavizați. Căci nici Turanii — fie Huni, fie Bulgari, Avari sau Unguri — nici Slavii nu s'au așezat nici când în munții Daciei, aceștia fiind totdeauna patrimoniul neamului românesc.

Moșii noștri au fost grupul românesc cel mai puțin influențat de neamurile venetice pripășite pe pământul nostru. Aceasta o dovedește originalitatea lor în limbă, fire și obiceiuri, — originalitate, pe care o explică tocmai posibilitatea izolării lor în cetatea Munților-Apuseni. Tot ei sunt aceia, cari și-au păstrat timp mai îndelungat vechea organizație întemeiată pe dreptul românesc, căci la 1547 își aveau în ținutul Abrudului încă voevodul lor național.

Nu începe indoială, că și filologia poate lumina *uneori* părțile obscure ale istoriei noastre. Dar a face istorie numai pe temeuri filologice, chiar când documentele și logica istoriei se împotrivesc, e o aberațiune.

v. L.

Un ecou la „Cronica școlară” din numărul trecut.

Dl prof. P. A.... (numele de familie indescifrabil) dela liceul din Sibiu scrie autorului acestei cronici următoarele:

«Felicitări pentru articolul din «Transilvania» în care arătați că limba și literatura maghiară... etc.... Coleg P. A.... P. S. Nu uitați că literatura franceză e foarte bogată, iar cea română destul de bogată pentru un profesor de liceu».

Bogăția literaturii pedagogice franceze nu se poate revărsa asupra dascălilor cu școala făcută în Ardeal, deoarece *nu știu francezește*. Literatura română *pedagogică* pentru profesorii de liceu, școli normale, medii (civile) aproape nu există, dacă facem comparație cu popoarele, cari locuiesc dela noi spre *vest*. De

altminteri, la ce ar fi tradus Casa Școalelor Pedagogia practică pentru școlile secundare de Dr. Matthias, un German, că literatura pedagogică franțuzească e atât de bogată? Pentru că și Francezii au tradus mult din nemțește.

Constatarea, că Ungurii au lucrat altminteri, și anume *mai bine* decât noi, și în direcția formării unei mari biblioteci *pedagogice* și pentru cursul secundar, poate fi pentru noi nu motiv de supărare, ci de îndemn de a le urmări pe calea aceasta. Iar a-i lua în nume de rău dascălului ardelean, cunosător al limbii maghiare (și germane), că se folosește de literatura *pedagogică* apărută în această limbă, dovedește de nou, că unii nu vor să înțeleagă odată cu capul, că mai ales acum trebuie să pornim de la *realități* folositoare și să rămânem în orice discuție la obiect, care în cazul de față nu e *limba* maghiară, nici literatura maghiară *peste tot*, ci cea *pedagogică*. v.

Știu că sunt și mulți nemulțămiiți, — că doar nu de geaba firea noastră omenească e alcătuită din pulbere și vanitate.

Ne vine foarte cu durere, când vă vedem că disprețuiți tot ce aveți mare, și năzuți numai spre ce au alții caraghios și nemoral.

Nu sunt nerozi oamenii și alcătuirea vieții lor?

Să nu atingeți pe nimeni, să fii drept și generos!

Oricât de mizerabilă e viața, ea are totuși o licărire de ideal, către care fiind ceice nu sunt cu desăvârșire stricați.

Femeile iubesc pe oamenii tineri, fiindcă iubesc puterea creatoare.

Inima noastră e ca fluturul, o biată omidă cu aripi. Așa de puțină lume știe să umble cu fluturii, fără să rămână cu polenul pe degete...

Fiecare din noi are un colț al sufletului, în care nu admite să pătrundă nimeni: acolo se ascunde personalitatea rănită.

D. Z.

Cronică.

CRONICĂ POLITICĂ.

Pacifism. În legătură cu conferința internațională de la Genova, locul nașterii lui Mazzini, apostolul Italiei unite, scrie câteva considerațiuni, de o deosebită importanță pentru cunoașterea stării sufletești a popoarelor europene după războiul mondial, *Sir Th. Henry Hall Caine*, unul din cei mai distinși romancieri și nuveliști englezi în timpul de față. El începe prin a constata puținele efecte bune ale războiului. S'au întâmplat fapte eroice, zice el, care vor lega suflet de suflet până la zina judecării. În lungă istorie a omenirii nu se pot aduce jertfele cele mai mari degeaba. Inșă în scurtele istorii ale națiunilor, prin invidiile și rivalitățile lor, ele au dispărut adeseori. Abia s'a pus sabia în teacă, și a început aliatul a nu se mai încrede în aliat; voiau să-și răpească unul altuia prada de războiu și astfel ajunseră să se injure și calomnieze împrumutat.

Înainte de toate pacea s'a cumpărat cu o înjosire morală ce se resimte pretutindeni. Nu trebuie să uităm că lumea după războiu e cu mult mai rea ca înainte. Crimele sporesc, violența e generală și simțul pentru sfințenia vieții omeniești aproape cu desăvârșire pierdut.

Afară de aceea, după războiu a urmat o sărăcie generală. Timp de patru ani războiul a săvârșit adevărate atentate contra naturii, reținând milioane de muncitori de la muncă. *El* poartă vina, dacă ploaia și soarele n'au înrodit brazdele pe câmpuri întinse. *El* a goli hambarele, *El* a sleit rezervele. *El* a cufundat vapoarele cu mărfuri și cu alimente. Bogății ne-

măsurate s'au prăpădit prin *el*. Și acum omenirea își ispășește păcatul prin paralisia comerțului, prin dările apăsătoare și prin lipsa de ocupațiune a unui mare număr de brațe muncitoare.

Inșă după trei ani de neînțelegeri s'a ivit o nouă rază de spețanță, alimentată de izvoarele veșnic nouă ale religiei creștine. Mântuirea lumii e în unirea ei, — în unirea țărilor, intereselor și muncii ei. Noi toți suntem membrele unui singur corp mare. Binele unuia e binele tuturor. Dacă e să fie scăpată lumea de pierire, aceasta nu se poate decât prin sforțări comune. De aceea nu trebuie să mai stăm izolați și neajutorați, ci să ne întrunim și să ne sfătuim, cum să ne mântuim?

Acesta ar fi fost rostul conferinței internaționale de la Genova, o evanghelie a păcii, o reîntoarcere din barbaria păgână și din viforul patimilor rele la învățătura cea mai sfântă a creștinismului. Așa cugetau toate popoarele, afară de unul, cel american, care tocmai pentru aceea a și rămas de o parte.

Dacă inșă conferința de la Genova n'a reușit, pricina nu e numai neparticiparea Americii, ci și răutatea pressei engleze, precum și lăcomia franceză.

Nu s'a mai pomenit în istoria pressei engleze, scrie Caine, un complot așa de bine pus la cale pentru înfrângerea voinței parlamentului englez ca cel de acum. Cetind această presă aveai impresia, că o grupă de oameni și-ar fi zis: «Guvernul acesta trebuie să plece!» Marea putere a pressei a fost întrebuițată pentru a trezi prejudiții, pentru a așăta la luptă,

pentru a face sânge rău între un popor și altul. În această privință nu cunoșteau margini. În răutatea lor ziaristiile englezi doreau să nu izbutescă conferința dela Genova și salutau cu atâta bucurie orice piedecă, orice criză. Ei nu aveau scrupuli morali. Pentru a îndepărta pe Francezii de Anglia, ei au pus în circulație șvonuri și știri fără de nici un temei. Ba că Lloyd George ar fi început tratative secrete cu Crassin, reprezentantul bolșevicilor în Anglia; ba că el ar fi declarat, că antanta s'a desfăcut; ba că, deși a făcut pe grozavul aflând despre convenția secretă ruso-germană, el e în faptă inspiratorul și chiar autorul textului acestei convențiuni etc. etc.

Franța trebuie să-și dea seamă de aceste fapte. Patru ani a luptat ea cu eroism fără seamă pentru dreapta ei cauză. Acum e învingătoare, dar ea trebuie să grijească să nu degenereze învingerea ei în opresiune și nedreptate. Dacă Franța ar abuză de puterea ei, ar ridică conștiința lumii întregi împotriva ei. Biruința, pe care i-a hărăzit-o Domnul, nu e numai a ei, ci a întregii omeniri.

Dacă Franța ar provoca un nou războiu, ar fi numai războiul ei; și un războiu fără ideal. I-ar lipsi puterea morală care a susținut-o și i-a dat biruință în războiul abia încheiat asupra unor masse înspăimântătoare. Ea nu s'ar mai lupta pentru drepturile ei, pentru existența ei și a copiilor ei, ci pentru lucruri mai josnice (pentru reparații!). Afară de aceea ea ar avea în fața ei un popor care s'ar apăra cu desnădejde. Iar desnădejdea e o mare putere. Un francez (n'a fost Napoleon?) a spus, că el cu o singură armată de desnădăjduiți cucerește lumea.

În fața acestei porniri sălbatice autorul strigă peste baierile guver-

nului francez în numele mamelor engleze care au un milion de fii îngroșiți în pământul Franței: *Anglia vrea pace nu războiu!*

Iar dacă cu toate acestea ar izbucni un nou măcel universal, autorul se roagă lui Dumnezeu: să trimită mai bine un corp ceresc asupra pământului și să-l prefacă în praf și pulvere decât să mai cadă odată în prăpastia cea oarbă a războiului.

Frumoase cuvinte, de o inspirațiune biblică! *I. Georgescu.*

✱

CRONICĂ CULTURALĂ.

Cărți românești pentru Seminarul romanic din Brno. *Un apel către editori, autori, și publicul mare.* Dl Dr. H. Iarnik directorul bibliotecii naționale din Brno (Cehoslovacia) a fost însărcinat cu strângerea unei biblioteci românești pe seama noului seminar romanic dela universitatea din Brno. Biblioteca va trebui să cuprindă pe lângă lucrări de filologie românească (istorie literară, folclor) o colecție de texte literare, apoi cărți din unele științe complementare ale filologiei, cum e istoria și geografia românească și se va completa cu manuale alese din filologia acelor popoare din Sudetul Europei care au avut relațiuni cu Români. Seminarul cumpără bucuros biblioteca vre-unui specialist sau amator în materie de filologie. Toți oamenii de bine sunt rugați să-și dea concursul, punând în legătură pe proprietarii acestor biblioteci de specialitate cu numitul seminar și donând și ei cărți din domeniile amintite. — Pe lângă biblioteci de specialitate seminarul din Brno cumpără și cărți singuratică, vechi și nouă, mai ales tipărituri din secolul al 16 și 17-lea. — Asemenea sunt rugate editurile revistelor noastre și a

publicațiilor literare și istorice să trimită câte un exemplar gratuit numărului seminar, în convingerea că studiul limbii și literaturii noastre ori unde s'ar cultiva prezintă deosebit interes nu numai pentru noi Români, ci pentru întreaga lume cultă.

A. Bărseanu,
președinte.

I. Georgescu,
secretar.

Congresul „Ligei Culturale“. La 6 Maiu a. c. s'a ținut în vechea cetate domnească *Curtea de Argeș* congresul anual general al Ligei. Cu toată vremea nefavorabilă, rar s'a văzut un congres mai bine reușit decât acesta. Cași în trecut, pe lângă un mare număr de delegați ai secțiilor Ligei din toată țara, au participat la acest congres mulți Ardeleni. Astfel au fost reprezentanții Asociației noastre din Sibiu și din Săliște în număr de peste o sută de persoane. În deosebi trebuie remarcat concursul oferit, cu atâta generozitate, și de data aceasta, de *harnică reunitune de cântări din Săliște*, care prin concertul ce l-a dat a înălțat mult solemnitatea congresului. Asemenea merită o mențiune specială și participarea minorităților noastre la acest congres. Atrăși de vraja trecutului nostru, care nicăieri nu s'a desvălit atât de frumos și de bogat ca în *Curtea de Argeș*, precum și de personalitatea fascinatoare a președintelui ei, în acest an au onorat congresul Ligei cu prezența lor și reprezentanții Sașilor și Ungurilor din Ardeal. În sala cea mare a hotelului regal a deschis dl *N. Iorga*, președintele Ligei, congresul printr'o magistrală cuvântare pe care regretăm că n'o putem reproduce în întregime.

«Deschizând Congresul Ligei Culturale, a zis d-sa, în orașul chiar unde nu, cum spune legenda, printr'o întâmplătoare descălecare, fie și cu cele mai curate elemente românești, din Ardeal,

ci prin frățesca adunare, fără luptă și fără urmele de dușmănie ale unei lupte isprăvite, s'a alcătuit, acum șase sute de ani, «Domnia a toată Țara Românească», statornicind astfel dela început principiul, neschimbabil de-a lungul vremurilor, al unității absolute și necesare a neamului nostru, aliu în această veche solidaritate patriarhală o mângăere pentru desbinările fără sens și îndreptățire ale prezentului.

Societatea care în toată activitatea ei, dela silințele studenților de acum trei decenii în România Mică și fără orizont până la triumful de astăzi al celor mai cutezătoare aspirații de întregire națională, n'a predicat altceva decât unirea în suflete pentru ca din ea să pornească alcătuirile materiale cele mai trainice, nu poate încope ședințele-l anuale fără a aminti tuturor acelor pe cari pasiunile prezentului, oricât de firești, îi fac a ieși din firul unei dezvoltări milenare, pentru o perfectă unitate frățescă, deși de un spornic localism, că, dacă prezentul politic nu se poate desface — și în aceasta nu e nici o critică — din fatalitățile unor dezvoltări separate pe acest teren, tot trecutul nu spune altceva decât unitatea claselor adânci ale poporului nostru și a culturii de toate treptele.

Concepții materialiste, care din nenorocire au prins astăzi tot câmpul și care sunt mai periculoase pentru Români decât toți dușmanii lor einței împreună, fiindcă astupă însuși izvorul undelor priu care se hrănește vitalitatea lor națională, pot face să iasă la suprafață alte credințe și alte îndreptări. Noi reprezentăm contra lor un idealism cultural care e, dacă se uită cineva bine, și cea mai mare și mai spornică realitate».

Mai departe stăruie asupra noivelor probleme ale Ligei, care sunt: cartea

de fiecare zi a țărânului și a meseriașului, nu o enciclopedie, ci mai mult o antologie; «cartea bună» începută prin publicarea poeziilor lui M. Eminescu; Teatrul Popular stabil și ambulant; cursurile de vară dela Vălenii de munte, unde din munificența fraților noștri din America s'a deschis o nouă școală de fete; biblioteci populare; excursii; înființare de secții nouă în Bucovina și Basarabia mai ales. Congresul Ligei a fost salutat în numele Românilor macedonești de dl N. Bazară bine cunoscutul publicist, iar în numele Asociației noastre de dl Trandafir Scorobetu, membru în comitetul nostru central.

Jubileul maestrului G. Dima. Născut în Brașov la 10 Octombrie 1847 dintr-o familie de negustori cu stare bună, maestrul G. Dima a fost sărbătorit în ziua numelui la Sf. Gheorghe (23 Aprilie st. v. 6 Maiu st. n.) a. c. de întreaga obște românească, fiind unul din cei mai buni conducători de cor și compozitori ai noștri. Studii muzicale a făcut întâiu la Karlsruhe sub conducerea lui Heinrich Ohlshne, directorul muzicii curții princiere Baden. Mai târziu le continuă la Viena, Graz și Lipsca. Terminând studiile, în 1881 a fost chemat profesor la Seminarul Andreian din Sibiu, având să conducă în această calitate «Reuniunea de muzică» și corul catedralei de aici. Timp de 18 ani, cât a stat aici, dezvoltă o intensă activitate muzicală. Vestea reuniunii de cântări din Sibiu străbătută curând în toată lumea românească deodată cu renumele maestrului Dima, Chiar și Sașii, prețuind foarte mult talentul maestrului, i-au încredințat câțva timp conducerea reuniunii săsești de cântări. Prin numeroșii săi elevi dela seminar a contribuit foarte mult la răspândirea culturii muzicale și întărirea

conștiinței naționale în acelaș timp. După 18 ani de rodnică activitate trece dela Sibiu la Brașov în aceeaș calitate de profesor la școlile de acolo. Fîind învitat la conservatorul din Iași după moartea lui Muzicescu, el rămâne tot la Brașov. Un titlu de recunoștință mai mult din partea Andelenilor în general, iar a Brașovenilor în special. Aici l-a aflat izbucnirea războiului pentru întregirea națională în 1916. Prins de Germani în București împreună cu fiică-sa d-na Dr. C. Moga, el a fost închis și tratat foarte rău întâiu la Brașov, pe urmă în temnițele din Tg. Muraș și Cluj. Revoluția din toamna 1918 l-a eliberat în sfârșit pe bătrânul compozitor, care a fost răsplătit pentru tot ce a muncit și suferit de Consiliul Dirigent prin aceea că l-a numit directorul conservatorului din Cluj, unde funcționează și acum.

Maestrul G. D. nu e numai un bun dirigent de cor, care a stors admirația unor centre muzicale ca: Sibiu, Brașovul, Săliștea, Sinaia, București etc., ci și un compozitor de valoare. El a prelucrat pentru solo și cor felurite melodii populare românești. A întocmit din nou cântece vechi. A compus un însemnat număr de cântece proprii, dar mai ales a armonizat multe cântări bisericești după ritul oriental, între cari trei liturghii complete, cântări funebrele, precum și câteva compozițiuni mai mari pentru cor și solo, cu acompaniament de orchestră și de piano. O parte din compozițiile sale au apărut în 1906 la București cu cheltuiala ministerului de culte și instrucție publică. Altele sunt încă inedite. Din compozițiunile lui amintim: «Miezul nopții», «Mugur-mugurel», «În festiv» la jubileul episcopului I. Popescu în 1887, «Cantata» din 1900 compusă cu prilejul jubileului de 50 de anj la liceului român din Brașov.

apoi «*Salvum fac regem*», dedicat defunctului Rege Carol I, Cântecule: «*Iată Hora se pornește*», «*Mama lui Stefan cel Mare*» etc. etc. Asupra unora din compozițiile sale s'a rostit elogios și critica muzicală străină. Astfel «*Neue Zeitschrift für Musik*» din Lipsca Nr. 13 anul 1889 scria că G. D. e un talent cu simț fin pentru natura cântărilor, apoi că el a rămas Român cu toată cultura lui muzicală nemțească. Dorim maestrului jubilant încă spor mult și mângâiere deplină.

N. Oancea, Cântece populare românești. Atragem atențiunea cetitorilor noștri asupra suplimentului muzical al revistei noastre datorit d-lui N. O. profesor dela liceul G. Lazăr din localitate. Aceste cântece armonizate de dl profesor, care e și un bun dirigent de cor, stârnind pretutindeni entuziasm și admirație cu prestațiunile sale și ale elevilor săi, vor ieși în volum separat ca Nr. 5 din biblioteca Astra tipărită de Asociațiunea noastră. Costând/acest Nr. abia 15 lei și fiind nevoie atât de mare de cântări potrivite pentru corurile noastre dela sate și orașe, să nu rămână școală și societate muzicală care să nu-și procure această frumoasă colecție de 50 cântări potrivite pentru corurile mixte.

Cursurile de vară la Universitatea populară din Vălenii-de-munte. *In atențiunea despărțămintelor Asociațiunei și a marelui public românesc.* La 1 August a. c. se deschid cursurile Universității populare din Vălenii-de-munte. Anul această, Universitatea populară din Văleni și-a dat toate gîlțile pentru a întocmi un bogat program de cursuri și pentru a pune la dispoziția publicului vizitator tot confortul necesar; având și concursul autorităților și populației din Văleni.

Direcțiunea Universității se adresează în primul rând intelectualilor din întreaga țară, învățătorilor, preoților, institutorilor, profesorilor secundari și studenților cari ar dori să profite de vacanță nu numai spre ase odihnă, dar spre a-și îmbogăți cunoștințele, ascultând pe cei mai buni profesori și intelectuali ai țării.

La Văleni se va strânge în August tot ce are cultura românească mai ales. Acolo se va cimentă unitatea noastră culturală și se vor pune bazele unor rodnice prietenii între intelectualii tuturor provinciilor românești.

A. S. R. principele moștenitor Carol, care încă dela inaugurarea Universității populare nu a lipsit dela această manifestare culturală va fi și anul acesta printre oaspeții Universității.

Daș Universitatea populară se mai adresează și elevilor din ultimii ani ai școalelor normale și liceelor, cari înainte de a trece la studiul specialității lor își vor putea completa cultura generală urmând cursurile dela Văleni. Pentruca elevii să poată călători mai lesne, secretariatul Universității a intervenit pe lângă ministerul de instrucție ca acesta să obție dela ministerul de comunicație o reducere de 50 la sută pentru elevii ce vor călători la Văleni.

În ce privește condițiile de traiu la Văleni, suntem în măsură să aducem la cunoștința vizitatorilor că o cameră lunară se va plăti între 150—400 lei, iar masa va costă între 700—1000 pe lună. Rugăm pe ceie se înscriu la cursurile de vară să ne specifice cât sunt dispuși să plătească pentru odăie și cât timp vor sta la Văleni. Direcțiunea Universității libere din Văleni a luat toate măsurile ca un cât mai mare număr de vizitatori să poată veni anul acesta la cursurile

din Văleni, cari vor dura până la 1 Septembrie a. c.

Inscrierile se pot face până la 25 Iulie la sediul Ligii Culturale, strada Banu Mărăcine Nr. 1 București, și la redacția ziarului «Neamul Românesc», str. Domnița Anastasia Nr. 6.

*

CRONICĂ ECONOMICĂ.

Serviciul militar al fetelor în Bulgaria sau de ce lewa bulgărească face mai mult decât ieul românesc? La 1 Maiu a. c. și-au început activitatea pentru refacerea Bulgariei cele dintâi, contingente de fete recrutate conform legii privitoare la munca obligatorie a tinerelor fete din Bulgaria. Această îndatorire o au toate fetele cetățene ale Bulgariei dela vârsta de 16 ani până la cea de 30, ani inclusiv. Munca obligatorie durează 4 luni și se face în raza comunei unde fata e domiciliată, dar la dorința ei se poate face și în comuna unde sunt domiciliați părinții sau cei mai de aproape ai ei.

Scopul acestui serviciu este: a) a

desvolta dragostea de muncă socială și de exerciții fizice; b) a obișnui cu metode de lucru raționale în toate branșele economiei naționale; c) a ajuta reconstrucția țării.

Lucrurile în care se vor exercita sunt: a) să învețe bucătăria, fiertul, spălătul și toate cunoștințele necesare la menaj; b) să-și însușească cunoștințele necesare cu privire la igiena publică și privată, să îngrijească de bolnavi și să se știe feri de boalele molipsitoare; c) să învețe cusutul, țesutul, broderia, confecțiunea, legatul cărților etc. etc.; d) să învețe dactilografia, contabilitatea, serviciul telefonic, telegrafic etc.; e) grădinăritul, horticultura și înfrumșetarea locurilor comune etc.; f) să învețe a face conserve din produsele alimentare, din fructe, legume etc.; g) sericicultura, agricultura, creșterea vitelor, reînpădurirea, viticultura etc. Câte lucruri folositoare, pe care bine ar fi să le practicăm și noi. Și mai sunt naivi cari ne vorbesc de o cultură românească nu numai cantitativ, ci și calitativ egală cu a celor mai civilizate popoare europene, când ne întrec până și Bulgarii!

Cărți românești.

Alexandru Lupeanu, *Călăuza Blajului*, cu însemnări și lămuriri istorice. Blaj, 1922. Tipografia Seminarului. Format 16°, pagini 120, prețul 7 lei.

Călăuzele sunt, de obicei, ca și cataloagele, simple înregistrări, lucrări seci, fără avânt și calități literare deosebite. De aceea apariția lor nu se semnalează, ele fiind de importanță mai mult numai comercială. Când însă călăuza e pentru Blaj, pentru Blajul nostru istoric, acest Ierusalim al speranțelor noastre de mai bine, și când

ea se datorește unui scriitor atât de distins, cum este dl A. L. profesor și bibliotecar în Blaj, ale cărui calități literare au fost remarcate nu odată de reviste ca «Convorbiri Literare», «Vieța Românească», «Neamul Românesc» etc., atunci merită toată atențiunea noastră. Din acest modest cuișor românesc au eșit până acum 71,000 cărțurari români, cari au pătruns nu numai în toate colțurile Daciei lui Traian, ci și în munții Pindului și văile Tesaliei la îndepărtații nostri frați Macedoneni. O călăuză istorică a

acestei citadele a românismului poate conta la interesul și atențiunea nu numai a elevilor și vizitatorilor români din alte părți, ci a întregii obște românești, ba chiar și a lumii străine culte, fără deosebire.

Dar se va zice: Ce material nou poate să aducă această călăuză modestă de abia 120 pag, după lucrările mai întinse ale lui Cipariu, Bunea, Rațiu, Iorga etc? Mult material nou, adevărat că nu aduce, dar ce aduce e într-o formă deosebit de atractivă. Unele pagini sunt atât de evocative și de mișcătoare, încât nu se pot ceti fără lacrimi în ochi. Așa sunt cele ce înfățișează traiul de pe vremuri al elevilor din Blaj, călătoriile lor pe jos dela începutul și sfârșitul anului școlar, pe timpurile de demult, când nu existau trenuri, clocotul de sentimente naționale și morale înalte în care se află Blajul totdeauna sub regimul aspirării ungurești etc. Emoționante sunt și descrierile Pantheonului blăjan (cimitirul bisericii parohiale) care începe cu marcantele cuvinte «Siste viator: — Stăi călătorule!» Asemenea paginile închinăte câmpului libertății, a cărui celebră adunare din 3/15 Maiu 1848 o descrie după unul din cei mai însemnați factori ai zilelor de atunci: Al. Papiu-Iliarian. De deosebit interes și utilitate practică este indicele alfabetic, dela sfârșitul călăuzei, al instituțiilor, oficiilor și adreselor din Blaj.

Broșura, fiind tipărită citeț și având și ilustrațiuni frumoase, o citești pe nerăsufiate și dacă regreti ceva e, că se spune așa de puțin, despre acest centru atât de bogat în viață românească intensă. Dar vorba autorului, «despre Blaj ar trebui să se scrie volume groase și cuprinzătoare», ceea ce deocamdată, în scumpetea și greutatea de tot soiul de acum, nu se poate. • Și pentru cât ne-a dat însă trebuie să

fim deosebit de recunoscători autorului, năzuindu-ne a-i face publicațiunea cât mai cunoscută în toate cercurile societății românești. (ig).

A. Melin, Fetita Orfană. Piesă de teatru pentru fetițele de școală cu cântări și jocuri. În două acte. Blaj 1922. Format 16° mtc, pagini 48 preț 8 lei.

Se știe, ce crasă e la noi în ce privește teatrul de copii și peste tot teatrul popular. Nu e aproape nimic potrivit cu gustul și trebuințele noastre. Numai cine a fost nevoit să dea vreodată asemenea reprezentații teatrale, își poate da seama, cum se cuvine, de acest trist adevăr. În urmare, orice năzuință de a umplea aceste lacune trebuie salutată cu bucurie și încurajată cu toată inima, când ea se află pe calea cea bună.

Așa e cazul piesei de față, scrisă de unul din cei mai buni autori ai noștri (d-l A. Lupeanu-Melin) în versuri. Zine, flori, raze, îngeri etc. tot ce constituie feeria și frumusețea basmelor noastre e pus la contribuție în marginile posibilității. Piesa s'a și reprezentat în mai multe centre școlare cu succes deosebit. Autorul e de altfel unul din cei mai destoinici scriitori ai noștri nu numai pentru popor, ci și pentru copii. De aceea suntem îndreptățiți să așteptăm încă mult bine dela munca și destoinicia lui. Recunoștința și iubirea celor mici și nevinovați îi va fi răsplata cea mai de preț. Atragem atențiunea școalelor și în deosebi a cărturarilor noștri dela sate asupra acestei piese. (ic).

Leca Mórariu, Ce-a fost odată. Din trecutul Bucovinei. Cu 10 clișee și 7 anexe. Cernăuți 1922, editura «Glasul Bucovinei», strada Domnească 33. Format 16°, pagini 106, preț 10 lei.

Autorul e unul din cei mai buni scriitorii ai noștri nu numai din Bucovina cea cu tradiții culturale atât de vechi și glorioase, ci se poate zice din întreaga țară. Volumul său de povești bucovinene «*Dela Noi*» publicat și în biblioteca Semănătorul din Arad e unul din cele mai admirabile. Puțini povestași ai noștri dela moș Creangă incoace au nemerit tonul poveștilor populare așa de bine ca dl L. M. Volumul a fost premiat cu toată dreptatea și de Academia Română.

Dar autorul e și un iscusit cercetător literar și științific. În această calitate ne-a dat două contribuții de mare valoare pentru istoria noastră literară și culturală peste tot: «*Un nou manuscris vechiu: Isopia Voronoșeană*», Cernăuți 1922, memoriu reproduc din calendarul «*Glasul Bucovinei*» pe 1922 și: «*Codexle Pătrăușean și asasinarea lui Grigore Ohica*», Botoșani 1922, memoriu reproduc din «*Revista Moldovei*», anul I. Nr. 12.

Volumașul de față cuprinde următoarele cinci articole publicate de autor mai înainte în diferite ziare și reviste: 1. O rară meserie care s'a stins: Clopotăria din Pătrăuți pe Suceava; 2. Cum a fost pe vremuri școala din Pătrăuți pe Suceava, sau cu ce fel de școală primară ne fericea fie-țertata Austrie; 3. Avem și noi o catedrală de Rheims: Cășoria lui Ștefan din Bădenții Bucovinei; 4. Cei din urmă lăutari ai Bucovinei și 5. Din pragul sinuciderii, cel din urmă cuyant al poetului bucovinean T. Robeanu.

E adevărată binefacere strângerea acestor articole într'un volum. Ele sunt scrise nu numai cu știință și cunoștință multă de cauză, ci și cu artă adevărată. Cât de sugestive sânt cuvintele celui din urmă clopotar român din Pătrăuți pe Suceava, Vasile Fo-

goraș către copiii cari aduceau bani de argint să-i topiască în cuptorul său: «Pune-l, dragă pune-l pe foc banul nemțesc, ca să facem din el clopot românesc!» (p. 20). Sau cât e de sguduitoare amintirea umilnței de altă dată, când băeșii noștri moldoveni în Bucovina erau pedepsiți, ca și Românașii noștri, din Ardeal la Urguri, să poarte la gât un măgar tăiat din hârtie ori zugrăvit pe o tablă de lemn timp de o săptămână, fiindcă au îndrăsnit să vorbiască românește în școala nemțească! (p. 29). Asemenea e înduioșător tăicul și mângăierea ce o culege autorul între ruinele catedralei noastre de Rheims care a fost biserica lui Ștefan cel Mare din Bădenții zidită la 1487 întru amintirea biruinței sale asupra lui Tepeleuș, Domnul Țării Românești, N'a mai fost dat să rămână nici urma din sfântul locaș amintitor de răboiul fraticid! (p. 61).

Dar nu mai remarcăm nimic, ci indemnăm pe fiecare, mai ales pe ceterorii din Ardeal, dornici de o lectură curată și aleasă: Ia și citește. (Tolle, lege!).

I. Georgescu.

Const. Argeșan, *Cânteculele Tavernei*. Poezii. București, editura «Cartea Românească» 1922.

Dacă auziam sau cetiam aceste versuri în varieturile și orfeurile din București, nu m'aș fi mirat de loc, fiind destul de bine cunoscută literatura ce o debitează aceste localuri infecte. Văzându-le însă în venerabila și atât de meritoasa editură a «Cărții Românești», ne mirăm foarte mult și întrebăm, cum s'a putut admite un asemenea atentat contra bunului simț creștinesc și românesc chiar la această editură? Sau doară publicațiunile literare, ce apar acum în editura «Cartea Românească», nu mai sunt censurate de eminentul om de litere, pe-

«care-l știam în fruntea acestei întreprinderi? În orice caz o lămurire se impune.

Căci e deadreptul un atentat, sub toate rapoartele, tipăririi acestui volum plin de puroaie de infecțiune. Tipărirea lui s'ar putea justifica intrucâtva prin vre-o perfecțiune și originalitate deosebită a formei, dacă conținutul e atât de reproșabil. Dar aici nu e cazul. Forma «tele» ca să rimeze

cu «ele» e neadmisibilă din punct de vedere literar (p. 73); «răzmat» e o abreviațiune, care departe de a ajuta, strică toată armonia ritmului (p. 47); de neologisme ca «altare noui», «miresmi» obișnuite la unii ziaristi pripiți, dar neadmisibile în literatură nu mai vorbim; ele băjbăie la tot pasul. Oricare cetitor serios, dar mai ales cel din Ardeal, va arunca cu scârbă acest volum. (ac).

Reviste Românești.

În numerele din urmă a revistei ieșene «Viața Românească» care aduce totdeauna sumarele cele mai bogate din toate domeniile preocupărilor omenești, dl G. Galaction urmează o interesantă serie de scrisori creștinești către Simforoza. E remarcabilă îndeosebi credința nesguduită a autorului că după seceta sufletească de acum va urma o adevărată renaștere spirituală creștinească. Trebuie amintit și romanul tradus din rusește de A. Frunză «Fără gratiu» al marelui scriitor rus Vladimir Corolenco. Și altele. — «Gândirea» dela Cluj e din ce în ce mai vișoie. Nr. 3 a. c. aduce o frumoasă poezie de D. Botez «Șesurile», apoi cronici variate și bogate. În Nr. 4 e de amintit studiul dlui Prof. C. Rădulescu Motru «Neam, popor și națiune», în care se analizează și definesc filozofic aceste trei noțiuni pe care cel mai mulți le confundă în graiul și scrisul zilnic. Foarte întemeiată notița despre abominabilul volum «Cântecul Tavernei» editat de Cartea Românească, pe care l-a excepționat și «Viitorul» — «Lamură» e egal de interesantă atât în partea ei literară redactată de dl Gh. D. Murgur, cât și în cea pedagogică îngrijită de dl Apostol D. Cușea. Nr. 6—7 aduce un judicios articol «Fiul lui Dumnezeu» de

T. Argezi asupra Mântuitorului Hristos, apoi o splendidă bucată literară Giovanni Papini, Isus și copiii în traducerea dlui A. D. Cușea. Bogate și interesante ca în totdeauna sunt cronicile și însemnările ambelor jumătăți ale acestei reviste. — La Craiova a început să apară o nouă revistă lunară «Năzuința», sub conducerea următorului comitet: Elena Farago, G. Murnu, I. D. Dongorozi (Craioveanul), C. D. Fortunescu, C. Gerotă și I. B. Georgescu. Nr. 2 aduce, între alte lucruri bune și interesante, câteva poezii arabe de toată frumusețea din condeiul dlui D. Nanu. E foarte dulosă poezia «Pădurea» a dlui Victor Eftimiu, cum nu se prea cetește astăzi. — «Sburătorul literar», revistă săptămânală sub conducerea dlui E. Lovinescu apare regulat cu concursul colaboratorilor obicinuiți: Camil Baltazar, Oh. Braescu, Alexandrina Scurtu, Mihail Celarian, Hortensia Papadat Bengescu, B. Fundoianu, F. Aderca, G. Silviu etc. etc. Cronicile și însemnările au, de regulă, ascuțit polemic. — Mai rar număr atât de interesant ca Nr. 81 din 11 Iunie a. c. al «Adevărului literar și artistic» închinat în întregime memoriei lui I. L. Caragiale, dela a cărui moarte s'au împlinit zece ani. Pe lângă

nemerite și puțin cunoscute bucăți din marele disparut, acest număr cuprinde și admirabile caracterizări ale omului și operei, de domnii: Paul I. Păpădopol, G. Galaction, Ana Conta Kernbach, N. Batzaria, A. Nora și chiar de fiul ilustrului scriitor Luca I. Caragiale. De regretat că și această revistă și-a redus numărul paginilor și astfel multe din cronici, însemnări, dări de seamă au trebuit să se suprimă. — Revista românească cu execuția tehnică cea mai perfectă e însă «Ilustrația» care acum apare în al XI-lea an cu articole de N. Iorga, I. Bianu, N. Batzaria, C. I. Nottara, General Șt. Burileanu, Jean Bart, I. A. Bassarabescu, Col. I. Manolescu, I. C. Băcilă etc. Ceeace constituie farmecul deosebit al revistei sunt însă ilustrațiile: vederi din țară și străinătate, reproduceri după artiști români și de alte naționalități: Manea, Gropeanu, Cutescu-Storck, Maxy, Jaray St. Popescu, Rembrandt, Murillo, Köschger etc. Prețul unui număr 25 lei. — La Craiova a început să apară o nouă publicație trimestrială istorică «Arhivele Olteniei» sub direcțiunea drului Ch. Laugier și conducerea dlor: St. Ciuceanu, T. Bulat și Al. Bărcăciă. Pe lângă studii și contribuții istorice datorite dlor G. M. Demetrescu, T. G. Bulat, Dr. Ch. Laugier, C. S. Nicolăescu-Plopșor, C. D. Fortunescu, St. Ciuceanu etc., se mai află și interesantele idei dezvoltate în două conferințe la Craiova de N. Iorga «Regionalism oltean» și «Partea Olteniei în literatura românească». — Trebuie semnalată și reapariția, «Arhivei» dela Iași în anul al 29-lea al existenței. Nr. 2 al Arhivei aduce studii asupra începuturilor scrierii noastre cirilice de Ilie Bărbulescu, influența cronicarilor moldoveni asupra celor munteni de G. Pascu, Divanurile domnești (1860—85) de Gh. Chibănescu, noțiunea

muncii în limbile romanice de Iorga Iordan și etimologii de A. Scriban. Mai sunt și numeroase comunicări și recenzii, dintre care nu una dovedește mult spirit critic. Notăm însă că observațiile despre lipsa de spirit de jertfă a publicului românesc din Ardeal ale recensentului «Lui N. Iorga, omagiu» sunt absolut neîntemeiate. — «Revista Teologică» continuă să apară în al XII-lea an sub patronajul I. P. S. Sale arhiepiscop și mitropolit Dr. Nicolae Bălan. Nr. 1—3 aduce temeinica cuvântare la deschiderea sinodului arhidiecezan a I. P. S. Sale, apoi studiul pastorelei în biserica românească de Arhim. Scriban, meditații religioase, predici, notițe, însemnări, o bogată și documentată cronică bisericească etc. — Sora ei dela Blaj «Cultura Creștină» aduce cam aceleași lucrări, în ediție unită firește. Revista blăjană aduce apoi și studii istorice de deosebit interes pentru Ardeleni din peana dlor Dr. Z. Păclisan, I. Boroș, Dr. I. Ferentz, Dr. I. Radu, Șt. Tașiedanu etc. Predicile ce aduce câte un număr sunt întocmite pentru toate Duminicile și sărbătorile luni. Dacă dorim ceva este să reducă pe cât se poate paginile polemice atât «Revista Teologică» cât și «Cultura Creștină» dar și «Unirea» și «Telegraful Român». Ar câștiga mult în valoare și interes atât unele cât și cealalte. — «Buletinul institutului economic românesc» ține în curent pe membrii săi și pe ceilalți cititori nu numai cu activitatea institutului, ci și cu problemele economice ale țării. Are deci o parte «oficială» și alta neoficială de «Rapoarte și studii primite». Buletinul nu e doctrinar, adică teoretic, ci mai mult practic și informativ. De aceea dă o mare extensiune documentării economice în rubricile «Note și informațiuni economice» și «Arhiva presei economice». Pentru completarea

materialului informativ și documentar Buletinul mai dă ca supliment «Bibliografia economică română», care apare în redacțiunea cunoscutului bibliograf I. Al. Ionescu-Sadi. Din studiile apărute până acum remarcăm cele asupra comerțului cu lemne datorite dlui Dr. C. Bungețianu și valoarea economică a gazului metan din Transilvania de Ing. G. Ioanițiu. — La Cluj a început să apară din Ianuarie a. c. o nouă revistă bilunară, sub îngrijirea unui comitet în frunte cu dnii: M. Macovescu și G. Belea. E «Lumea Universitară», organul centrului studențesc «Petru Maior» din Cluj. Pe lângă scrisul luminos al profesorilor de universitate (S. Pușcariu, M. Ștefănescu, Ștefănescu Găangă, V. I. Bărbat, P. Grimm etc. etc.) precum și al fruntașilor literelor și științei românești în afară de universitate, aflăm și contribuțiile literare ale tineretului nostru universitar, care ne sunt deosebit de simpatice, fiindcă ele ne anunță vieța intelectuală de mâine. Studenții, grupați după specialități au rubricile lor, de care îngrijesc bine, apoi, cronici, notițe, însemnări

și o mulțime de pagini de interes general, pe care le citește cu plăcere oricare cetitor. Recomandăm călduros tânăra revistă. — Incheiem deocamdată cu decana revistelor românești cu «Convorbiri Literare». Nrele din urmă ai acestei reviste mai aduc încă excelente poezii postume înedite datorite marelui nostru poet P. Cerna. Astfel e «Noapte de vară» în Nr. 4 și o «Dedicație» în Nr. 5. Mai sunt și alte versuri de I. Scarlatescu, E. Ciuchij, G. Palladi, Z. G. Fraain etc. Valoarea deosebită a revistei o constituie însă studiile din ce în ce mai mari și mai cuprinzătoare. Astfel e studiul dlui I. C. Filitti asupra Craioveștilor, al dlui C. Papacostea «Intre divin și uman» (o problemă a culturii elenice), al dlui Ionescu-Sachelarie, despre evoluția portretului în sculptura greacă, al dlui E. Constantinescu despre liceul românesc etc. Deosebit de bogate și interesante cronice, ca în totdeauna, iar Nr. 5 aduce în frunte admirabila cuvântare către elevii școlai normale superioare a regretatului nostru scriitor Al. I. Odobescu.

(ac).

Cărți străine.

René Doumic, *La défense de l'esprit français*, éditeurs Bloud et Gay Paris. Războiul mondial abia încheiat a fost o violență ciocnire nu numai de forțe fizice și materiale, ci și morale și intelectuale. De o parte se află spiritul teutonico-huno-turc, iar de cealaltă parte spiritul anglo-saxon și latin. Franța în deosebi e reprezentantă clasică a spiritului latin, ce se caracteriză prin idealism. El resumă lungă operă și sforțarea continuă, pe care omul a făcut-o dealungul veacurilor pentru a se înălța mai pre sus de sine însuși. Din civilizațiile antice

(elină și romană) spiritul francez a păstrat ce au avut mai curat aceste civilizațiuni. La această moștenire ea a adaogat comorile cugetării și simțirii creștine, pe care le-a contopit într-o armonie superioară. Acest spirit n'a ignorat nimic, n'a neglijat, n'a omis nimic din ceea ce ar fi însemnat un spor al demnității umane. Acest spirit francez s'a format prin studiul umanităților, adică prin studiul limbii și literaturii eline și latine. Invățământul clasic e învățământul tradițional francez, iar cel real o nenorocită infiltrație străină (germană), maimu-

țarită de Francezi după anul teribil (1870) al înfrângerii lor de către Germani. Reprezentanții clasici ai învățământului tradițional sunt: Montaigne, Pascal, Bossuet, Fénelon etc., iar al pedantismului real, botezat atât de pretențios «științifice», este Renan cel atât de saturat de spirit german.

Antagonismul dintre cele două spirite și culturi (francez și german) îl înfățișează foarte corect opera intitulată «*L'esprit de la Nouvelle Sorbonne*» semnată Agathon. Aici cetim: «Dacă este o cultură, contrară nouă, pe care noi n'o putem imita fără de a silui și falșifica calitățile noastre naturale, este fără îndoială cultura germanică. Trebuie să cetim pe Nietzsche pentru a ne da seamă de antagonismul lor; el l-a exprimat cu atâta pătrundere și putere ca un ecou al unei dureroase lupte interioare. El a exaltat cu un fel de manie cultura franceză «cea mai nobil umană» față de disciplina intelectuală a universităților germane. Semnul culturii germane e, că istoria a invadat și absorbit totul. Cultura noastră franceză, din contră, e înainte de toate filozofică și literară; ea nu e satisfăcută prin o acumulare, prin o îngrămădire de cunoștințe; ea vrea ordine, idei conducătoare spuse limpede și la înțeles. Mai departe, acolo unde spiritul german se mulțumește cu o descriere de fapte, cel francez reclamă o hrană și pentru

simț, pentru gust». În lături, deci, este spiritul german: pedant, mediocru și amorf! În locul lui să stăpânească, pe toată linia, de sus până jos, dela universitate până la umila școală primară, spiritul francez, strălucitor de claritate, de nobleță și de frumusețe! Precum pe câmpul de luptă generații nemți au fost nevoiți să se retragă dinaintea eforturilor victorioase ale ostașilor francezi, tot astfel trebuie să capituleze și reprezentanții nenorocitului spirit german înaintea biruitorului: spirit latin. Precum în trecut, așa trebuie să rămână și în viitor Plutarh și Corneille dascălii clasici ai eroismului omenesc, iar mai departe: Montaigne, La Fontaine, Boileau, Voltaire etc. Francezii sunt incapabili să mințescă. Limba lor nu se pretează la obscurități și ambiguități. Ea e cea mai clară și mai sonoră limbă ce a răsunit vreodată urechilor omenești. Spiritul francez mai e apoi limpezit dela Platon și Cicero până la marii maestri ai cugetării creștine prin atâta înțelepciune și bunătate de vieță!

Un apel ca acesta, firește, nu se poate încheia decât cu o înfrățescă chemare către toți cei ce au greșit, să se pocăiască și să se îndrepte. A greși e lucru omenesc, dar a persevera în greșală e un păcat ce nu se poate ierta!

Ioan Georgescu.

Reviste străine

Redeeming Bessarabia. By Prince Antoine Bibesco, Roumanian Minister to the United States. În momentul când Cicerin protestă la Genova contra alipirii Basarabiei la țară muma, ministrul nostru din Statele unite redactă această broșură care arată drep-

turile imprescriptibile ale neamului nostru asupra întregului teritoriu dintre Prut și Nistru. «Fără incorporarea Basarabiei, zice dsa, îndeplinirea unității naționale române, care a fost ținta României în războiul mondial nu ar fi completă. În același timp posesiunea

Basarabiei, a incomparabilului ei pământ negru și fertil, a viilor și râurilor ei este esențială economicăște României Nouă. Aceasta asigură de asemenea României controlul deltei Dunării care este o necesitate atât strategică, cât și comercială de primul ordin». — *Revue de l'alliance française* Nr. din 15 Aprilie a. c. aduce un remarcabil studiu istoric-literar asupra *Mme de Sevigné* datorit dlui Charles Le Goffic. Ea a fost o apariție rară în literatura franceză atât de bogată în tot soiul de aparițiuni. Rămasă văduvă la 25 de ani, ea are marele merit de a-și fi păstrat neatinsă virtutea, deși a fost tentată de un mare număr de curtesani ca: Fouquet, de Lude, Turenne, de Bussy etc. Aceasta e marea deosebire între ea și între Ninon de Lenclos sau Gondran poreclită «frumoasa Lollo» care se faliă că duce vieața în mormânt deschis. Ea mai arată și o dragoste de natură și de cei umili și năpăstuiți cum nu se găsește în veacul al 17-lea. — E interesant și studiul dlui André Dubosq asupra influenței intelectuale franceze în China, unde arată chemarea Franței de a lua moștenirea intelectuală și morală a Germaniei, pe urmă și pe cea comercială și industrială. Profesorul doar are să pregătiască drumul comerciantului. E de notat pentru cunoașterea stării intelectuale chineze că întâia lor universitate s'a întemeiat abia în 1908 la Peking, ceace nu e de mirat, deoarece universitățile de astăzi sunt o creațiune a occidentului european și în special a bisericii catolice.

E de remarcat și studiul dlui Léandre Vaillat asupra interesantei regiuni italiene «*Val d'Aoste*», locuită în întregime de Francezi! Ce grija poartă alte neamuri de frații lor înstrăinați! Revista încheie cu prețioase știri privitoare la vieața marei socie-

tăți care este alianța franceză. — *Eastern Europe*, revista pentru discuția problemelor Europei centrale, răsăritețe și miazăzi-răsăritene aduce în Nr. 6 vol. VI următoarele studii: Georgia de A. Gugushvili, în care mai remarcabil e subcapitolul asupra bogățiilor naturale ale acestei țări precum și modalitățile exploatării lor în viitor. Apoi: Cehoslovăcia și conferința dela Genova. Sunt remarcabile și studiile asupra recentelor alegeri parlamentare din Ungaria de Iustinian, precum și acela asupra raportului dintre Italia și mica antantă. O interesantă contribuție este și a lui Israel Cohen asupra «conflictului» din Palestina. — «*Gregorianum*» Roma fasc. 1 vol. III. an. III. (Martie 1922) aduce un articol în frunte asupra actualului papă Pius XI și altul asupra celui decedat Benedict XV, apoi diferite studii, notițe, însemnări, recenzii etc. E remarcabil și «*Elenchus Bibliographicus*» din acest fascicol care înfățișează o listă a celor mai valoroase publicațiuni din toate domeniile teologiei și filozofiei creștine în principalele limbi europene, întocmit de Fr. S. Mueller. — *Action sociale de la Femme et Association du Livre français*. Nr. 5. Mai 1922 aduce un interesant studiu asupra chestiunilor privitoare la familie în societatea modernă, datorit baronesei *de Vélard*. Ea spune că astăzi *divorțul* e mai mult decât o lege, e o doctrină; una din cele mai nenoroците. Ce vrem noi? se întreabă partizanii divorțului. Posibilitatea pentru persoanele rău căsătorite de a se căsători mai bine; având un cuib legitim ele vor avea copii; deci divorțul contribuie la ridicarea și prosperarea societății. Nimic mai greșit. O statistică făcută în *Șvițera* asupra unui răstimp de 14 ani arată că dintre 1000 persoane celibatate au fost 9 alienate; dintre 1000 căsătorite

7; dintre văduve 13-7; în sfârșit dintre divorțate 31-7. Aceste cifre grăesc mai elocuent decât orice argument contra marelui dezastru social al divorțului care bântuie și la noi cu atâta furie. Bărbații noștri de stat și toți cei vreau

binele țării să-și însemneze aceste în-vățăminte ale statisticeii. Când nu admite distrugerea familiei, să nu mire dacă și familia va distrage rânduindu-i statul, vorba lui Bonald.

• Dela „Asociațiune“.

Convocare la ședința plenară a secțiilor științifice literare. Conform §-ului 2 din statutele «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român» și a §-ului 19 din «Regulamentul general al secțiilor științifice-literare» prin aceasta convocăm pe domnii membri ai acestor secțiuni pe zilele de 14 și 15 Iulie st. n. a. c. la ora 10 a. m. la ședința plenară care se va ține în sala de conferințe a muzeului «Asociațiunii», Sibiiu Strada Șaguna 6 cu următoarea ordine de zi: 1. Deschiderea ședinței plenare. 2. Raportul secretarului literar. 3. Stabilirea ordinii de zi. 4. Ședințele singuraticelor secțiuni. 5. Eventuale propuneri.

Sibiiu, 12 Iunie 1922.

A. Bârseanu, I. Georgescu,
președinte. secretar.

Cu prilejul căsătoriei A. S. R. Princesei Marioara cu M. Șa Regele Alexandru al Sârbilor, Croaților și Slovenilor celebrată în ziua de 8 Iunie a. c. la Belgrad, Asociația noastră a trimis următoarea telegramă de felicitare: Cancelaria M. Șale Regelui, București. Asociația culturală ardelenă roagă respectuos pe Măiestatea Voastră, Prezidentul ei de onoare și înaltul ei protector, să binevoiască a primi cele mai călduroase și mai devotate urări de bine la cununia nobilei odășle regale, a Princesei Marioara. Să trăiți, Măiestate! Trăiască tânăra

păreche Regală. Prezidentul Asociației: Andreiu Bârseanu.

La-consacrarea P. S. Șale părintelui episcop Alexandru Nicolescu al Lugoșului, sosind învitate prea târziu, n'a putut fi delegat nimeni să participe în persoană, s'a adresat însă următoarea depeșă de felicitare în ziua consacrării (18 Iunie st. n. a. c.)

«Episcop Nicolescu, Blaj. Harul cel de sus coboară-se peste noul arhipăstor al diecezei Lugoșului, făcându-l stâlp paternic al credinței, propagator neobosit al luminei și al adevărului, apărător devotat al bunelor moravuri. Intru mulți ani, Prea Sfințite Părinte! Prezidentul Asociațiunii Andreiu Bârseanu.»

Dna și dl Henri Focillon profesor universitar și director al muzeelor din Lyon au vizitat muzeul nostru central la începutul luni Maiu a. c. când i s'a făcut o călduroasă primire din partea Asociației noastre și i s'au gratificat câteva oprege și alte obiecte de artă casnică românească. Incântați de buna primire ce li s'a făcut, dna și dl Focillon au mulțumit atât președintelui Asociației cât și dlui Dr. Preda care i-a primit în absența dlui președinte (dsa împiedecat fiind de boală să-și primiască în persoană). Reținem din frumoasa scrisoare ce ni s'a adresat

cu acest prilej aceste rânduri caracteristice:

«Primirea ce ne-ați făcut-o la Sibiu... ne-a pătruns de recunoștință și emoție. Să simți că Franța e atât de calduros iubită de un popor mare care și va realiza toate destinele și căruia e rezervat un glorios viitor, e o mare bucurie pentru doi călători, priimiți, cum am fost noi, cu atâta curioasă frățească care vine din adâncul inimei. Dați-ne voie să Vă spunem încă odată, că... aceste zile luminoase ce ni le-ați pricinuit D-Voastră sunt dintre acelea a căror amintire strălucește vieața întreagă. Eu voi spune compatrioților mei ceea ce am văzut, simțit și priceput și Vă asigur că ei mă vor înțelege. România e iubită de noi ca o soră eroică. D-Voastră sunteți la porțile unei lumi necunoscute și aproape de frontierele vechei Asii, curentul intelectual și militar al civilizațiilor mediteraneene. Eu port în sufletul meu această mare convingere, împărtășită de toți amicii noștri». O scrisoare de mulțumită s'a adresat «Asociațiunii» noastre și din partea d-lui Al. I. Lapedatu, decanul facultății de litere din Cluj, fiindcă d-l Focillon e oaspele acestei facultăți.

Nr. 285—1921.

Concurs. Reamintim scriitorilor noștri următorul concurs:

«Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român» publică concurs pentru cea mai bună lucrare scrisă în românește asupra *temei istorice*, cu subiectul:

Revoluțiunea din anul 1918 și unirea Ardealului cu România.

Condițiile de concurs sunt următoarele:

1. Lucrările se vor trimite în timp de un an dela data publicării concursului.

2. Manuscriptele, fără subscriere, însoțite de un plic închis, cuprinzând numele și adresa autorului și în afară provăzută cu un motto sau pseudonim, — vor avea să fie înaintate secretarului literar al «Asociațiunii», Sibiu, Str. Șaguna 6.

3. Lucrările intrate la concurs se vor da spre cenzurare Secțiunii istorice a «Asociațiunii», exclusă fiind orice apelație contra hotărârilor acesteia.

4. Lucrării celei mai bune, vrednice de premiat, i se va acorda premiul de *Lei 2000*—, pus la dispoziția «Asociațiunii», pentru acest scop, de către d-l R. W. Seton Watson (*Scotus Viator*), marele prieten al Românilor.

Sibiu, în 22 IV, 1921.

A. Bârseanu, prezident.

Romul Simu, secretar.

Despărțămintele „Asociațiunii”.

P. S. Sa Dr. Iuliu Hossu episcop de Gherla mulțumește comitetului nostru central pentru frumoasele cuvinte ce i le-a adresat pentru întemeierea a 100 biblioteci sătești în 100 comune și ne asigură de tot sprijinul său pe viitor. În vederea vizitei sale canonice în părțile nordice ale Ardealului P. S. Sa ne mai cere 100 biblioteci populare, care i s'au și trimis. — Asemenea mulțumește cercul studenților păteneri «Mărășești» din București pentru cărțile trimise de «Asociațiunea» noastră bibliotecilor întemeiate de dânsi în comunele: *Gagești, Adjud, Odobești, Sascut și Pufești*. Invită totodată «Asociațiunea» la inaugurarea bibliotecii publice din *Focșani*, precum și a altor 20 biblioteci sătești din jur. «Asociațiunea» a încredințat pe dl secretar I. Georgescu și pe dl prof. I. Sandu s'o reprezinte la această solemnitate, ceea ce s'a și întâmplat la 9 Aprilie a.

c. — In 22 Martie a. c. a încetat din viață văduva *Iohanna Moldovan*, soția lui *D. Moldovan*, fost consilier aulic, în etate de 88 ani. Ea s'a învoit să rămână neschimbat testamentul făcut de nobilul ei soț, în 1900, în sensul căruia casele sale după moarte trec în proprietatea «Asociațiunei». Din testament apare, că «Asociațiunea» va primi la predarea succesiunii pentru fundațiunea ce i s'a lăsat în administrare: a) în imobilii $\frac{1}{2}$ din casa situată în str. Reisper 9; b) scrisuri fonciare «Albida» 20,000 cor. și 2000 cor. în număr. Afară de acestea «Asociațiunea» e rugată să administreze o fundațiune de 4000 cor. menită a înzestră din veniturile ei, la caz de căsătorie fete descendente din familia părinților lui *Dimitrie Moldovan*. Scrisurile fonciare sunt toate sortate. Chiria anuală după casa moștenită face 14,200 Lei, iar cu suma ce o oferă dl. *P. Drăghici*, căruia îi revine meritul de a fi luat toate măsurile necesare la înmormântarea testatoarei, mai apoi la limpezirea procesului moștenirii, se ridică la suma de 18,200 Lei anual. — Dl. *Dr. M. Șerban* directorul Academiei Agricole din Cluj-Mănăștur și membru al secției noastre economice s'a înscris între membrii noștri fondatori, achitând suma de 400 Lei. Tot d-sa a vândut și 150 bilete dela loteria noastră. — *Despărțământul Baia-mare* s'a reorganizat în anii 1919 și 1921, alegându-și nou director în persoana dlui *Dr. Gh. Hetcou* directorul liceului Gh. Șincai și proclamând pe fostul său director, pe păr. *Dr. Vasile Lucaci* director de onoare al acestui desp. S'au ales și ceilalți funcționari și membri în comitet, înscriindu-se uș mare număr de membri dela cari s'au încassat și trimis la centru *taxe în suma de 13,500 Lei*, o sumă cum rar se trimite

din despărțămintele noastre. Dacă am avea numai 10—15 despărțăminte în Baia-mare, «Asociațiunea» noastră luă un avânt uimitor. Harnicului despărțământ i s'au trimis 45 biblioteci populare ca să le poată distribui în diferite comune românești din jurul Băii-mari cu ocaziunea conferințelor și prelegerilor populare ținute de frunțașii acestui despărțământ. — Dl. *M. Gașpar*, dir. desp. Bocșa a înscris 40 membri ajutători ai «Asociațiunii» din comuna Vasiova, trimițând și suma de 240 Lei. Făgăduiește că va reorganiza și reactivă acest însemnat desp. pe care dorim să-l vedem la lucru. — *Despărțământul Gherla* a ținut adunare cercuală la 26 Februarie a. c., când pe lângă un frumos discurs de deschidere al directorului de despărțământ s'a cetit și o conferință (raportul dintre societate și educație) și s'a înscris un număr considerabil de membri dela cari s'au trimis taxe în suma de 1335 Lei. Dnii profesori dela liceul din localitate (*P. Maior*) precum și dela celelalte școli declară că întreaga lor activitate extrașcolară o desvoaltă în cadrele «Asociațiunii» și că și conferințele de până acum sunt a se considera ca manifestații ale acestei societăți. S'a reales comitetul desp. în frunte cu dl director *Gr. Pop* canonic, întregindu-se cu alți 5 membri noi. S'a decis ca comitetul să-și țină regulat ședințele în fiecare Duminică dintâi a luni. Deși desp. a dezvoltat și desvoaltă mai multă activitate la sate, totuși a aranjat o frumoasă serbare și la centru în 27 Iunie 1921, cu prilejul centenarului morții lui *Tudor Vladimirescu*. Deosebit de îmbucurător e sprijinul ce ni-l dau autoritățile în acest despărțământ. Dl. *Dr. B. Socaci* primpretorele plasei ține conferințe culturale cu prilejul vizitelor sale oficiale. Astfel a ținut în Iclod, Inău,

Bonț, Dobăca, Cubleş, Seplac, Mintiu, Păclișa, Nicula și Fizeș. Harnicul comitet cercual mai trimite și câte doi delegați pe sate cu ocazia serbărilor naționale, să cuvânteze poporului despre însemnătatea zilei. Astfel s'au trimis, la a treia aniversare a unirii Ardealului cu țara mamă, delegați în 10 sate. Mai e vorba să se înființeze un nou *despărțământ al Cheuchșului*, organizarea căruia se încredințează dlui *I. Prodan*, primpretorele acestei plase. Chiar petrecerile la sate se încuviințează numai dacă la ele asistă și un delegat al comitetului Gherla al «Asociațiunii». Dl *Dr. E. Precup* dir. de liceu propune să se alcătuiască o programă unitară de acțiune în ce privește conferințele la sate. In comitetul dela Gherla sunt membri și învățătorii și meseriașii pentru a atrage în sfera de acțiune a «Asociațiunii» și aceste elemente atât de indispensabile. Desp. abonează «*Transilvania*» și «*Biblioteca populară a Asociațiunii*», iar pentru un țaran mai isteț se abonează din colectă publică «*Unirea Poporului*» dela Blaj. Harnicul despărțământ Gherla poate servi ca model altora. — *Despărțământul Sârmașul-mare* a înscris 20 membri ajutătorl și 18 activi, dela cari după reținerea unei jumătăți din taxe, la centru s'a trimis 235 lei. — Dl *Dr. I. Bosdoc* profesor și secretar al *despărțământului Târgu-Murăș* stăruie cu toată dreptatea pentru reacționarea acestui harnic despărțământ. — Biuroul central al Asociației noastre a adresat cu data de 30 Martie 1922 comisiilor de ocol agrare din Transilvania, Banat, Crișană și Maramurăș (154) câte o petiție în sensul ca cu prilejul împroprietăririi, în fiecare comună să se destineze un loc potrivit de cel puțin $\frac{1}{4}$ jugăr pentru zidire de case naționale. Deodată cu această petiție s'a trimis fiecărei co-

misii și câte 1 ex. din statutele «Asociațiunii», precum și câte 1 ex. din Nr. 100 al Bibliotecii noastre populare: «Ce este și ce vrea să facă Asociațiunea?» — Dintr'un raport al pâr. *Dr. D. Manu* privitor la o casă națională în Gherla rezultă că s'au încassat 4250 cor. de sfatul național român din acest oraș. La lichidare, statul național a distribuit 500 cor. casinoului meseriașilor, 2595 cor. casinoului intelectualilor, iar restul (1200 cor.) sunt depuși la banca «Concordia» pentru a se distribui ca premii pentru lucrări de artă casnică elevelor dela școalele românești din Gherla. — Dintr'un raport analog al pâr. *Al. Breban* și *Ghitta* din Baia-mare rezultă că totalul sumei încassate pentru o casă națională în acest oraș era 16,500 cor. sumă care s'a dat' împrumut refugiaților din timpul revoluției cu condiția de a replăti până la sfârșitul anului 1921. Să sperăm că banii colectați pentru un scop atât de frumos vor reveni la destinație. — Dl *I. Banciu*, cassierul «Asociațiunii» noastre mai dăruiește 5000 Lei pentru casa națională ce se va înființa în Roșia-județul Sibiu. — Fabrica de mobile *Baciu et Comp., Sibiu*, str. Șaguna 14 s'a înscris între membri fondatori ai caselor naționale cu suma de 1000 Lei. — Dl *T. V. Păcdțianu*, președintele secției noastre istorice, încredințat de comitetul central cu strângerea datelor privitoare la participarea neamului nostru în războiul din 1914-1918 spune că data prezentării rapoartelor s'a prelungit până la sfârșitul lui Martie, deoarece primăriile au fost împiedecate între timp la strângerea datelor necesare de alegerile parlamentare etc. — D-șoara *Dr. Jindra Flaishanova* lector de limba română la universitatea de Bratislava cere «*Transilvania*» și alte publicațiuni pe seama biblio-

tecii acestei universități, pentru încopciare de legături intelectuale cât mai strânse între cele două țări. Se acordă. — Președintele agenturii noastre din *Rădădăia* (Caraș-Severin) a înscris 33 membri ajutători pe cari i-a abonat totodată și la Biblioteca populară a «Asociațiunii». — Dl *Gh. Bota* învățător în Căpșeni, jud. Solnoc-Dobâca cere informațiuni privitoare la întemeierea unei agenturi comunale. I s'au dat. — Dl *I. Arion* în Bobda a înscris 2 membri activi și 10 ajutători. — Șeful parchetului Ibașfalău mulțumește pentru colecția de cărți trimisă pe seama bibliotecii penitenciarului de acolo, iar comandantul Reg. 81 de Inf. din Dej pentru cărțile trimise bibliotecii regimentului. — *Societatea Sf. Pavel în Vulcan* (jud. Hunedoara) cere cărți pentru biblioteca ce înființează. I se dau cu condiția să întemeieze și o agentură a «Asociației» în această comună. — Dl director al *despărțământului Șomcută-mare* raportează că a vândut 50 ex. din Calendarul «Asociațiunii» pe 1922. — Dl *Macedon Pop* Inv. în Moșeni jud. Sătmar scrie că ar înscrie 25 elevi ai săi ca membri ajutători al «Asociației», dacă li s'ar da câte o cărticică cu răspunsurile dela sf. liturghie. Regretăm că nu-l nutem servi, «Asociația» neavând astfel de broșuri. — *Despărțământul Gurghiu* în adunarea din 29 Ianuarie 1922 a înscris 4 membri pe viață, 20 activi și 6 ajutători încassând 1012 Lei, din care sumă 960 Lei s'au trimis la centru. Director a fost ales dl *S. Zehan* preot în Cășva. — Sub conducerea dlui *Dr. L. Pop* directorul *despărțământului Abrud-Câmpeni* se reorganizează și acest despărțământ în 12 Iulie a. c. Despărțământul are două depunerți la «Doina» din Câmpeni: una de 756 cor., alta de 246 cor. — Retragându-se dl *G. Babeș* dela condu-

cerea *despărțământului Bran* e rugat să primiască conducerea dl *Din A. Stoian* medic cercual în localitate. — Dl *I. Georgea* dir. *despărțământului Inșu* anunță că trimite costul exemplarelor vândute din calendar pe a. c. în suma de 187 Lei. — *Despărțământul Jibou* convoacă adunarea la 18 Aprilie a. c. pentru înscriere de membri, pentru organizarea de conferințe și prelegeri, de agenturi și biblioteci, pentru înființare de bănci și cooperative populare. — Dl *D. Ganea* preot în *Milova* a organizat o agentură în această comună, înscriind 1 membru activ și 25 ajutători. — Dl *R. Bușca* anunță că pentru suma de 100.000 Lei primiți dela aprovizionarea Ardealului și pentru alte sume colectate în scopul edificării unei case naționale, va și începe clădirea unei asemenea case țărănești în Sibiu sub ocrotirea «Asociațiunii» noastre. — *Comună Porcești* a început edificarea unei case naționale mai modeste deocamdată pentru suma de 107.000 Lei cuprinzând o sală mai mare cu scenă și două mici camere pentru garderobă și cassa de bilete. Cu timpul se va putea mări modestul început inițiat cu atâta râvnă nobilă de dl *T. Grecu*. — *Directorului despărțământului Vârșef*, păr. prot. *Oprea* i s'au dat gratis 300 ex. abecedare pentru analfabeți de *I. Bota* în valoare de 900 Lei pentru răspândirea scrisului și cetitului românesc între frații din Jugoslavia. — Cu ocazia vizitei canonice făcute de *I. P. S. Sa mitropolitul Nicolae* în părțile Sfântului Gheorghe a binevoit a distribui cărți editate de «Asociațiune», spunând că și cu alte prilejuri va întemeia agenturi și biblioteci populare în cadrele instituției noastre. — Conform testamentului lui *Ghiță Ghimbășan* din Azuga «Asociațiunii» noastre i se va plăti regulat

o rentă anuală de 1000 Lei. — La dorința obștească adunarea noastră generală din acest an o ținem în orașul

cel mai de frunte al Banatului nostru românesc: la Timișoara! —

Bibliografie.

Cărtea bună Nr. 1. *Poeziile lui Mihail Eminescu*, ediție critică îngrijită de N. Iorgă. I (anii 1866—1879). București, editura «Ligei Culturale» 1922. Format 16°, pagini 120, prețul 5 Lei.

Ion Dăncilă: Om și caracter. Schițe. Sibiu. Tip. lui W. Krafft. Format 8°, pagini 84, prețul 10 Lei.

Onisifor Ghibu: Universitatea din Cluj și institutele ei de educație. Memoriu înaintat M. S. Regelui Ferdinand I, cu două anexe: Universitatea națională a Daciei superioare de Vasile Pârvan și Sufletul dela Oxford de Constantin Mureșanu. Cluj, 1922. Institutul de arte grafice «Ardealul», str. Memorandului 22. Format 8°, mare, pagini 140, prețul ?

Const. Șăineanu: Istoria literaturii franceze. Schiță. București, editura librăriei H. Steinberg & Fiu 1922. Format mic 8°, pagini 102, prețul 7 Lei.

Const. Șăineanu: Romanul francez. Schiță. București, editura librăriei H. Steinberg & Fiu 1922. Format mic 8°, pagini 190, prețul 12 Lei.

Victor Lazar: Legende istorice de pe pământul României. Cluj, «Ardealul» 1922. Format 8°, p. 68, prețul 7 Lei.

Ioan Sandu: Considerațiuni asupra problemei unificării, Sibiu, «Dacia

Traiană» 1922. Format 8° mare, pagini 28, prețul 5 Lei.

Alex. P. Arbore: O încercare de reconstruire a trecutului Românilor din Dobrogea. Extras din «Analele Dobrogei», anul III Nr. 2, Tipografia «Victoria», Constanța 1922. Format 8° mare, pagini 55, prețul 10 Lei.

Au apărut în editura «Cartea Românească»:

Alphonse Daudet: Serisori din moara mea, traducere de Nicolae Pandelea, prețul 3 Lei.

P. Rosiade: Morcovul și alte legume, prețul 2 Lei.

C. V. Gheorghiu: Razale vizibile și invizibile, prețul 2 Lei.

Prof. M. David: Munții Apuseni, prețul 2 Lei.

I. Agârbiceanu: Scene, prețul 15 Lei.

Enache Văcărescu: Poezii, prețul 1 Leu.

C. Negruzzi: Povestiri, prețul 1 Leu.

M. Eminescu: Proză literară, cu o introducere de Ion Scutu, prețul 3 Lei.

M. Sadoveanu: Povestiri din războiu, Ed. III-a, prețul 18 Lei.

Traducere de Radu Baltag: *Carmen*, povestire de Prosper Mérimée, prețul 3 Lei.

Onor. cetitori sunt rugați să binevoiască a-și înnoi abonamentul la revista noastră, cea mai ieftină revistă românească, care, în măsura sprijinului acordat vă încercă să facă tot mai multe îmbunătățiri la cuprins prin suplimente artistice etc.

Administrația «Transilvania».

Erată. Adevăratul titlu al articolului d-lui V. Bogrea este: *Mihailu Viteazul ca emul al lui Alexandru cel Mare*.

Cel mai vechiu și mai consolidat institut
financiar românesc din Transilvania

„ALBINA“,
INSTITUT DE CREDIT ȘI DE
:: :: ECONOMII, SIBIIU. :: ::

FILIALE: Brașov, Cluj, Lugoj, Mediaș
și Târgul-Murășului.

AGENTURI: Sânmărtin. :: :: ::

Capital societar Lei 10.000.000.—

Fonduri de rezervă și pensuni

Lei 7.500.000.—, Depuneri spre
fructificare și în Cont-Curent

==== Lei 179.000.000.—. ====

Acordă: Imprumuturi cambiale (scont),
imprumuturi hipotecare, Cont-Curent, finan-
:: :: țază întreprinderi etc. :: ::

Primește depuneri spre fructificare
pe libele și în Cont-Curent $4\frac{1}{2}$ —5%
după termenul de abdicere, plătind
:: :: însuși darea de interese. :: ::

Emite acreditive, îngrijește încassări de
cecuri și asigurații asupra oricărei pieți,
mijlocește tot felul de afaceri de bancă.

Orice informațiuni se dau gratuit
și prompt atât de Centrala din Sibiu, cât
și de filialele și agenturile institutului.

Direcțiunea.